KARYS

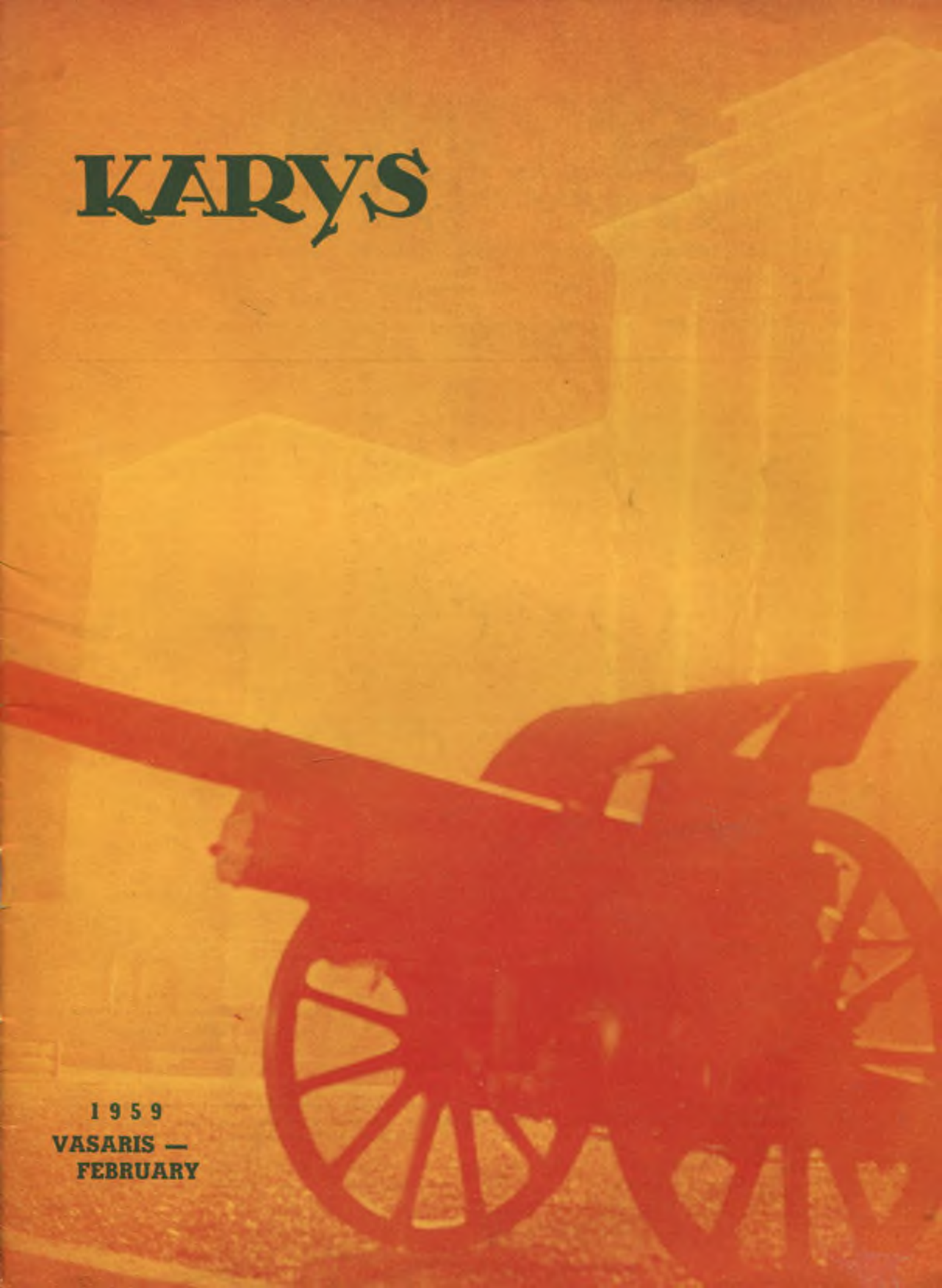

1959
VASARIS —
FEBRUARY

KARYS

1 9 5 9
Nr. 2 (1349)

Redaktorius Zigmas Raulinaitis

Redaktoriaus pavaduotojas Stasys Butkus

Kalbinę dalį redaguoja Kazys Kepalas

Dailiosios literatūros dalį redaguoja Vincas Jonikas

Administratorius Leonas Bileris

*

Leidžia L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje.

Justinas Liaukus — Karinės Žinios.

V. A. Mantautas — Tremties Trimitas

Kunigunda Kodatienė--Šaulė Tremtyje

TURINYS

Didžio i Tautos šventė	Viršelis
E. čekienė — Ji vėl prisikels	33
B. Tvarkūnas — Iš Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugijos praeities	34
V. Sruogienė — Pasvalys	39
O. Urbonas — Senovės Lietuvos kariuomenės vėliavos	41
B. Auginas — Lietuvos karžygio dvasia	45
S. Butkus — Augino tėvas savanorį	47
P. Dirkis — Prisiminkime karius kovotojus	50
Tremties Trimitas	53
Šaulė Tremtyje	55
E. Šulaitis — Jie turi tarnauti pavergėjams	57
Karinė spauda	58
Veteranų veikla	62
V. Mingėla — Klemensas Popeliučka	64

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, V. Augustinas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Blumas, P. Būtėnas, E. čekienė, P. Dirkis, S. Dirmantas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, J. Kiaunė, Marių Žuvėdra, Nėlė Mazalaitė, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, A. Novickis, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Reklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, Mag. Hist. K. Stalšanas, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, J. Tumas, O. Urbonas, J. Vėgelis, V. Vilkutaitytė-Gedvilienė, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Balys Brazdžionis, Chicago, Ill. Andrius Mart. Cieminis, Rochester, N. Y. Stasys Misiūnas, Omaha, Nebr. Jonas Citulis, Cleveland, Ohio. V. Šalkūnas, Australija. Markus Šimkus, Baltimore, Md. Kazys Trečickas, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Boston, Mass.—"Baltic Florists",
Brockton, Mass.—A. Mantautas,
Chicago, Ill.—J. Karvelis. "Marginiai". J. Memėnas, K. Rožanskas.
Cleveland, Ohio—V. Ročiūnas,
Detroit, Mich. — "Neringa", V. Perminas.
Grand Rapids, Mich.—J. Belinis,
Los Angeles, Calif.—V. Prižgintas,
Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
Newark, N. J.—Kazys Trečiokos,
Rochester, N. Y.—P. Saladžius, A. Sabalis,
Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys, Z. Orvidas,
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, "Parish Library", J. Smolskis,
Montreal, Que.—"Parish Library",

ANGLIJOJE:

J. Bružinskas, 46 Springcliffe, Bradford 8, Yorks.
D. Daunoraitė, 49 Thornton Ave., London, West 4, Great Britain.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda, Vic.
A. Kubilius, 131 Crozier Ave., Edwardstown, So. Australia.
P. Mažylis. 22 Aberdeen St., W. Geelong, Vic.
E. Stašys, 72 Canterbury Rd., Canterbury, Suburb, NSW.

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB Seminario Salesiano Altamira, Caracas.

THE WARRIOR, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS", 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U.S.A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523528 7

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1349) VASARIS - FEBRUARY 1959

JI VĖL PRISIKELS!

EMILIJA ČEKIENĖ

Šiemet minime 41-ją Lietuvos Nepriklausomybės atgavimo sukaktį ir 17-sius metus, kai mūsų Tėvynė vėl okupanto žiauriai kankinama ir įvairiais būdais slopinamas laisvės ilgesys.

Dar 1939 m. spalio 31 d. Sovietų S-gos užsienių reikalų komisaras V. Molotovas Augščiausioje Taryboje pareiškė, kad santykiai tarp Pabaltijo valstybių remiasi 1920 m. pasirašytomis sutartimis, pagal kurias joms garantuota visiška nepriklausomybė ir kad 1939 m. sutartimis pripažintas valstybingumo neliečiamumas, nesikišimas į jų reikalus, abipusis gerbimas sutarties šalių politinės santvarkos ir ekonominės vidaus krašto org-jos.

Nors Lietuva nebuvo padariusi jokios klaidos savo kaimynų atveju, kad dėl to liktų jai grobuoniška auka, tačiau to žiauraus likimo iš klastingojo kaimyno, Sovietų S-gos, neišvengė.

Ir štai, tų lietuvių tautos priespaudos metų skaičius žymiai auga, o likimas jokių šviesesnių pragiedrulių jai nerodo.

Prie Lietuvos nepriklausomybės atgavimo, be iš anksto mūsų tautos atgimimo žadintojų jai ruoštos dirvos, be 1918 m. vasario 16 d. Akto paskelbimo, dar eikėjo tą Aktą įgyvendinti, krauju apginti nuo kaimyninių priešų, ką dideliu ryžtu, drąsa ir pasiaukojimu atliko mūsų pirmieji partizanai ir savanoriai, kuriuos vieningai rėmė visa tauta. Daug tūkstančių jaunų vyrų paaukojo savo gyvybes, kad Lietuva prisikeltų, kad mes pažintume jos laisvą ir nepriklausomą gyvenimą.

Jų dėka mes gyvenom virš 20 metų. Mūsų tauta, būdama atgimimo žadintojų nepriklausomybės idėjai gerai paruošta, atgavusi laisvę, sugebėjo greit ir gerai tvarkytis, taip, kad per trumpą laiką visose srityse pasivijo kultūringą vakarų pasaulį. Politiškai, ekonomiškai ir kultūriškai Lietuvos gyvenimas augo, brendo, klestėjo. Ir tą visą Lietuvos pažangą bolševikinis okupantas per kelioliką metų vėl užslopino, kraštą nuteriojo, kuris jau šiuo metu laisvojo pasaulio yra priskaitomas prie atsilikusių kraštų.

Dėl to sielojamės visi, gyvendami visuose pasaulio kraštuose. Bet gi dar skaudžiau pergyvena tie, kurie už tą laisvę kovojo, sužeisti buvo, gyvybę statė pavojun, tai savanoriai kūrėjai ir Lietuvos kariai.

Visi trokštame laisvės, bet ne visi lygiai ir noriai dalyvaujame jos siekimo kovoj. Minėjimuose reiškiame viltį ją vėl atgauti, nes tai kiekvieno iš mūsų teisė ir pareiga. O jai atgauti tarptautiniu požiūriu šį kart mums yra daug daugiau vilčių, negu tada buvo nes

a) JAV nesenai kongreso nario C. J. Kersteno komiteto atlikti darbai bei liudininkų parodymai ir surinktoji prieš okupantą medžiaga aiškiai laisvam pasauliui byloja apie neteisėtą Sovietų Sąjungos karišku pajėgų okupavimą Lietuvos valstybės;

b) 1941 m. rugsėjo 24 d., II pasaulinio karo metu, Sovietų S-ga taip pat pasirašė Atlanto Chartą. O tuo kaip tik viešai įrodė, kad, būdama kariaujanti šalis neturi jokių teritorinių kėslų ir nors netiesioginiai, tačiau pati pasmerkė jos pirmą įvykdytą 1940 m. birželio 15 d. Lietuvos okupaciją.

Visa tai yra žinoma laisvam pasauliui ir prie progos Sovietams primenama. Atėjus laisvės valandai tas mums palengvins gauti pripažinimą. Be to, didžiųjų politikų tarpe Lietuvos vardas jau yra plačiai žinomas ir mūsų lais-

IŠ LIETUVOS LAISVĖS KOVŲ INVALIDŲ DRAUGIJOS PRAEITIES

BRONIUS TVARKŪNAS

O, skambink per amžius
Vaikams Lietuvos
Kad laisvės nevertas,
Kas negina jos.

(Įrašas Laisvės Varpe)

LAISVĖ IR AUKOS

Laisvė yra brangiausias žmogaus turtas. Ten, kur nėra laisvės, visada viešpatauja baimė, teroras ir vergija. Laisvė atgaunama tik atkaklia kova ir brangiai apmokama laisvės kovotojų krauju bei gyvybėmis.

Ir Lietuvos laisvės kelias buvo ilgas ir be galo sunkus. Daugiau kaip šimtą dvidešimt metų Lietuva sunkiai vilko rusų jungą. Vilko, suklupo ir vėl kėlėsi, dažnai aimanuodama varge ir paplūsdama kraujuose. Tačiau po mūsų šiaudiniu stogu lietuvybės ugnelė stipriai žėrėjo, ten brendo mūsų tautinė sąmonė, ten buvo ūgdomas jaunimas pasipriešinimui, ten buvo kraunamas Lietuvos laisvės žiedas. kuris laukė auštančio pavasario, kad galėtų išsiskleisti visa savo grožybe. Ir 1918 metų vasario 16 dieną lyg ankstyvo pavasario perkūnas sujudino Lietuvos žemelę: visur pasklido garsas, kad Lietuva ryžosi nusikratyti ilgai slėgusio jungo ir pasiskelbė esanti nepriklausoma.

Tačiau pavasaris buvo ilgas, iš visų pusių pūtė žvarbūs vėjai. Lietuvos priešai nenorėjo, kad naujai pražydęs laisvės žiedas išsiskleistų savo puikiomis spalvomis. Vokiečiai dar tebelaikė okupavę kraštą ir nesiskubino perduoti valdžią lietuviams. Buvęs Lietuvos pavergėjas rusas, tik pakeitęs savo juodąjį drabužį raudonu, tykojo pulti Lietuvą ir ją įjungti į sovietinę valstybę. Lenkai tebesvajojo apie unijinę Lenkijos - Lietuvos valstybę ir Nepriklausomos Lietuvos atstatymas jiems buvo lyg krislas akyje. Kad ir buvo paskelbta Lietuvos nepriklausomybė, tačiau skubiai teko ruoštis ginti ją nuo priešų užmačių.

Ir tik 1918 m. spalio pradžioje Valstybės Tarybai buvo įmanoma sudaryti Apsaugos Komisiją, kuri pradėjo telkti savanorius karininkus ir kareivius, o lapkričio 23 d. Lietuvos vyriausybės krašto apsaugos ministeris prof. A. Voldemaras Vilniuje pasirašė pirmąjį įsakymą kariuomenei. Tuo metu tebuvo kelios dešimtys savanorių karininkų ir kareivių, iš kurių buvo sudaryta užuomazga Krašto Apsaugos ministerijos, 1 ir 2 pėst. pulkų ir 1 gudų pėst. pulko.

1918 m. gruodžio 29 paskelbtas vyriausybės atsišaukimas, kviečiąs savanorius stoti į Lietuvos kariuomenę. Tame atsišaukime tarp kita ko pasakyta: *"Nelaukdami toliau nei valandos, kas myli Lietuvą, kas trokšta laisvės, kas pajėgia valdyti ginklą, stokite visi į Lietuvos Krašto Apsaugą... Drąsiai, be baimės, kaip mūsų tėvai ir sentėviai, užstokime priešams kelią, pakelkime žygį už savo Motiną Tėvynę, už Lietuvos Valstybę".*

Tą vyriausybės šauksmą išgirdo buvę I pasaulinio karo kariai ir daugybė savanorių iš tų pačių susigūžusių kaimo lūšnelių, miestų ir miestelių. Ištisais būriais vyko į organizuojamą kariuomenę krašto laisvės ir tėvynės ginti. Po trumpo apmokymo, kartais ir visai be jo, 1919 m. sausio pradžioje, stojo į kovą su į Lietuvą besiveržiančiais bolševikais, kovo mėnesį su lenkais ir rudenį su bermontininkais. Blogai ginkluoti, dažnai net be uniformų ir šiaip menkai aprūpinti keli tūkstančiai drąsių vyrų parodė nepaprastą pasiryžimą, ištvermę ir drąsą. Kova buvo sunki, daugelyje atvejų

---

vės siekimui pritariama. Lietuvai draugų turime iš senatorių, kongresmenų ir šiaip įtakingų politikoj asmenų.

Vasario 16-ji, anksčiau mums buvusi džiaugsmo šventė, o dabar likusi ne liūdesio, bet didelio susikaupimo, ryžtingumo ir rimties diena, sujungianti visus, nežiūrint nei politinių įsitikinimų, nei profesijos nei amžiaus, vienam didžiam tikslui — Lietuvos laisvės siekimui. Ta diena visų mintis atitraukia nuo kasdieninių darbų, asmeninių smulkių rūpesčių bei nesantaikų, o tik vienodai visi galvojame, jog Lietuva buvo ir yra dvasiniai tvirta, ji niekam nenusilenks, jokiam okupantui.

JI VĖL PRISIKELS!

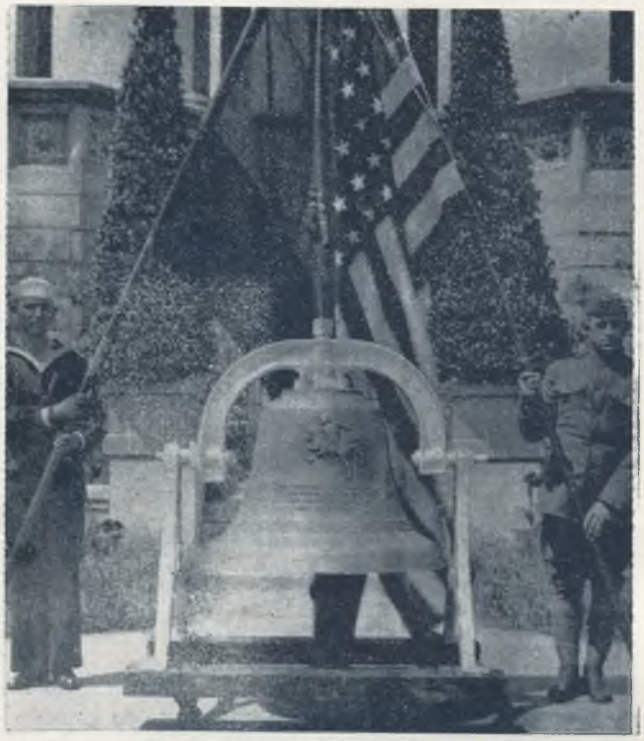

Laisvės varpas, Amerikos lietuvių padovanotas, prieš išsiunčiant į Lietuvą. Prie jo stovi Amerikos lietuvių veteranų sargyba. 1922 m. sausio 22 d. varpas buvo įkeltas į Karo Muzėjaus bokštą ir pirmą kartą skambino Vasario 16 d. iškilmėms. Varpo dovanos sumanytojas buvo Jonas Bagdžiūnas, įrašo autorius — B. K. Balutis.

nelygi. Bet savo krašto ir laisvės branginimas, besąlyginis pasiaukojimas, visas kliūtis nugalėjo: priešas išstumtas, kad ir ne iš viso krašto, ir sudarytos ramios Lietuvos valstybės atstatymo darbo sąlygos.

Tos didvyriškos laisvės kovos pareikalavo daug aukų. Su didele pagarba prisimename pirmąsias aukas: 1919.I.13 ties Kolupių k. (netoli Kėdainių) pirmas išliejo savo kraują savanoris Jurgis *Kiaunė,* 1919.II.8 ties Taučiūnų k. (Kėdainių valsč.) žuvo pirmasis kareivis Povilas *Lukšys,* 1919.II.11 ties Šėta sunkiai sužeistas savanoris Antanas *Sereika,* tapęs pirmuoju mūsų laisvės kovų invalidu, 1919.II.13 Alytuje žuvo pirmasis karininkas Antanas *Juozapavičius* ir kt. Istorija minės ir kitus Lietuvos kovų didvyrius, žuvusius ar išlikusius gyvus, kurie pasižymėjo kovose ir kurių krūtines papuošė Vyčio Kryžiai (tuo garbingu ženklu, įsteigtu 1919.XI.30, apdovanoti 1442 lietuviai, pirmasis apdovanotas puskarininkis Juozas Aliulis).

Kautynėse su bolševikais, lenkais ir bermontininkais žuvo ar mirė nuo žaizdų: 40 karininkų, 1294 kareiviai ir 67 šauliai, iš viso 1401. Dingo be žinios 16 karininkų ir 813 kareivių, iš viso 829. Tuo būdu žuvusiųjų skaičius siekė 2230. Kovose buvo sužeista 93 karininkai, 2438 kareiviai ir 146 šauliai, iš viso 2677. Nemaža dalis sužeistųjų išgijo ir vėl įsijungė į dalinius, tačiau pasibaigus Laisvės kovoms iš ligoninių išėjo apie 155 invalidai su medinėmis kojomis, ramentais, lazdomis, visa eilė berankių, aklų ir šiaip visai sužalotų.

INVALIDŲ PADĖTIS LAISVĖS KOVOMS PASIBAIGUS

Besikuriant Lietuvos valstybei, visose gyvenimo srityse būta namažų sunkumų, todėl ir invalidų reikalų nebuvo įmanoma kaip reikiant išspręsti. Nemaža invalidų dalis ilgą laiką gydėsi Karo Ligoninėje, sveikesnieji grįžo į tėviškes ar pas gimines. Daugelio invalidų padėtis buvo labai sunki. Nedaug tepadėjo valdžios išleistas "Netekusiems sveikatos kariams, jų šeimoms, o taip pat žuvusiųjų karių šeimoms pensijų įstatymas" (Vyriausybės Žinios nr. 104, eil. 819).

Todėl invalidams teko patiems susirūpinti sunkia savo dalia. Tačiau ir čia būta didelių sunkumų: daugumas invalidų buvo be mokslo, jie temokėjo drąsiai kovoti su priešais, nežiūrėdami pavojaus gyvybei ir sveikatai. Organizacinis darbas jiems nebuvo įprastas. Bet vis dėlto atsirado keletas veiklesnių invalidų, kurie susirūpino sunkia savo ginklo ir bendro likimo draugų padėtimi ir stvėrėsi darbo sušaukti pirmąjį Lietuvos laisvės kovų invalidų suvažiavimą Kaune.

Suvažiavimo iniciatoriai buvo Jonas Karutis (dviejų Vyčio Kryžių kavalierius), Bronius Tvarkūnas, Jurgis Kiaunė ir maj. Mikalojus Kukinas. Artėjo suvažiavimo diena, bet dar daugybė kliūčių stovėjo skersai kelią. Kaip sugabenti invalidus į suvažiavimą? Vieni jų gyveno išblaškyti įvairiose Lietuvos vietose, neturėjo priemonių ir lėšų vykti Kaunan. Dar beveik pusė invalidų tebesigydė ligoninėse, todėl teko išrūpinti leidimą jiems iš ten išvykti. Tuo pasirūpino gen. V. Nagevičius. Dalis jų jau patys pajėgė pajudėti, o kiti, kurie negalėjo paeiti (pav. Andrišiūnas ir kt.), buvo atvežti į suvažiavimą.

Ir pagaliau 1923 m. balandžio 23 d. Seimo rūmuose įvyko pirmasis Lietuvos laisvės kovų invalidų suvažiavimas, kuriame dalyvavo 85 invalidai. Pirmininkavo J. Kiaunė, sekretoriavo

Ltn. Jurgis Kiaunė, savanoris ir pirmasis sužeistas kautynėse dėl Lietuvos nepriklausomybės.

maj. M. Kukinas. Į suvažiavimą atvyko Krašto apsaugos ministeris K. Žukas, gen. S. Žukauskas, gen. V. Nagevičius, Seimo pirmininkas J. Staugaitis, visa eilė seimo atstovų ir kt. Visi svečiai pareiškė daug užuojautos invalidams ir pažadėjo rūpintis jų gyvenimo sąlygų pagerinimu.

Aptarus bėgamuosius invalidų reikalus, įkurta Lietuvos Karo Invalidų Vyčių Brolija ir priimti įstatymai. Brolijos nariais galėjo būti tik nepriklausomybės kovose sveikatos nustoję kariai. Naujos organizacijos tikslas — stovėti Lietuvos Nepriklausomybės sargyboje, priminti tautai laisvės kovas, saugoti žuvusiųjų kapus, eiti garbės sargybą prie žuvusiųjų paminklo ir rūpintis savo narių gerove. Brolijos valdyba išrinkta iš šių asmenų: pirmininko Jono Karučio, vicepirmininko Jurgio Kiaunės, sekretoriaus M. Kukino ir narių Antano Sereikos bei Kazio Dobilo. Vėliau Vyčių Brolija pavirto Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugija. Suvažiavimai būdavo šaukiami kas trys metai. Valdybos narių sudėtis keitėsi, bet ilgiausiai pirmininkavo J. Karutis, o po jo Jonas Viliušis.

Pradžioje Vyčių Brolijai priklausė apie 120 invalidų, o 1939 metų suvažiavimo metu tebuvo likę apie 80 narių. 1943 metais išsiuntinėjus anketas, teatsiliepė 45 invalidai: kiti jau buvo išmirę, bolševikų nužudyti ar išvežti į Sibirą.

RŪPINIMASIS INVALIDŲ GLOBA

Susiorganizavę Lietuvos lasivės kovų invalidai veiksmingiau ėmė rūpintis savo gyvenimo sąlygų pagerinimu. Pirmoje eilėje invalidams rūpėjo pravesti naują pensijų įstatymą, nes 1922 m. spalio 1 d. Lietuvai įvedus savą valiutą litais, invalidas, nustojęs 100 procentų darbingumo, tegaudavo 15 litų mėnesiui, o kiti — vos apie 5 litus. Prasidėjo augštųjų valdžios pareigūnų ir Seimo durų varstymas. Vieni buvo palankūs invalidams, bet iš kitų susilaukta ir skaudžių atsakymų: "O kas gi liepė jums kovoti!"... Pensijų įstatymo projektas Seime įstrigo. Tik 1925 m. birželio 23 d. Seimas priėmė Karių pensijų įstatymą, pradėjusį veikti nuo 1926 m. sausio 1 d.

Šitame įstatyme nustatytos pensijos ir karo invalidams, o jiems mirus, jų šeimoms. Mėnesinis pensijų dydis nustatytas šis: 1) karininkui, karo gydytojui, karo valdininkui ar karo kapelionui — paskutinio to tarnybos mėnesio pagrindinė alga už laipsnį ir pareigas; 2) kareiviui — jaunesniojo leitenanto pusė mėnesinio atlyginimo pinigais ir už kiekvieną augštesnį kareivio laipsnį pridedama dar po vieną eilinio kareivio mėnesinį atlyginimą pinigais. Šitokiu būdu nustatyto pensijos skaičiavimo vieneto karo invalidui duodama tiek procentų, kiek procentų darbingumo jis yra nustojęs. Karo invalidas, nustojęs 100 procentų darbingumo ir reikalingas nuolatinės kito asmens priežiūros, gauna dar priedą, lygų 50 procentų jam skiriamos pensijos. Darbingumo nustojimo procentą nustato Krašto apsaugos ministerio sudaryta tam tikra sveikatos tikrinimo komisija. Po 5 metų gali būti patikrinta invalido pensininko sveikata ir, nustačius kitus darbingumo nustojimo procentus, paskiriama kitokia pensija (Vyriausybės Žinios nr. 201, eil. 1352).

Išleidus šį įstatymą, invalidų padėtis jau gerokai pagerėjo. Po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo, Seimas priėmė dar labiau praplėstą ir karo invalidams žymiai palankesnį Karių pensijų įstatymą (Vyriausybės Žinios nr. 490, eil. 3426) ir Karių pensijų įstatymui vykdyti taisykles (Vyriausybės Žinios nr. 506, eil. 3516). Naujuoju įstatymu paliesti ir Lietuvos Šaulių Sąjungos šauliai invalidai bei partizanai, kariavę 1919—1920 Nepriklausomybės kovose. Pagal šį įstatymą karo invalidais laikomi kariai, nustoję ryšium su karo tarnyba ne mažiau kaip 25 procentus darbingumo. Mėnesinės pensijos šiaip modifikuotos: 1) karininkui ir liktiniam puskarininkiui mokama paskutinio jo tarnybos mėnesio pagrindinė alga; 2) kitiems kareiviams, įgijusiems teisę ligi 1935.VII.1 — 182

litai, įgijusiems teisę po 1935.VII.1 — 150 litų; be to, už kiekvieną augštesnį kareivio laipsnį po 5 litus. Šios sumos karo invalidui duodama tiek procentų, kiek procentų darbingumo jis yra nustojęs. Karo invalidas, nustojęs 100 procentų darbingumo ir reikalingas nuolatinės kito asmens priežiūros, gauna dar priedą, lygų 50 procentų jam skiriamos pensijos.

Ir pati Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų D-ja stengėsi visokeriopai padėti savo nariams. D-jos lėšas sudarė viešai renkamos aukos, nario mokestis ir pelnas gaunamas iš įvairių leidinių, pav. Lietuvos Konstitucija (dideli lapai po 10 litų) atvirukai pirmųjų žuvusiųjų atstatant Lietuvos nepriklausomybę (Lukšio, Juozapavičiaus, Eimučio) ir kt. D-ja kasmet leido žurnalą "Vyčio Kryžius". D-ja savo lėšomis rėmė gabesnius invalidus ir leido juos į mokslus: amatų, augštesnįjį ir net augštąjį (pav. J. Karutis lankė universitetą, augštuosius mokslus baigė Janušonis, Nainys). Be to, karo invalidai susilaukė paramos ir iš šalies. Dalis jų tarnavo Karo Muzėjuje, kur prisidėjo prie muzėjaus tvarkymo ir nuo 1921 m. dalyvaudavo įspūdingose rytinėse ir vakarinėse apeigose prie paminklo žuvusiems už Lietuvos nepriklausomybę. Daug invalidams padėjo ir 1924 m. įkurtas Invalidams Šelpti Komitetas, kuriam pirmininkavo gen. V. Nagevičius. Tas komitetas rūpinosi visais karo invalidais: I pasaulinio karo (jie 1923.XII.9 susibūrė į Lietuvos Karo Invalidų Sąjungą) ir Lietuvos laisvės kovų. Komitetas turėjo invalidams namus, įmones, iš valdžios 24 metams išnuomotą Žiežmarių dvarą (175 ha.), kur vasarą invalidai už mažą atlyginimą galėjo pailsėti, sanatoriją Palangoje ir kt. Komitetas šelpdavo invalidus pinigais, drabužiais, darbo įrankiais, aprūpindavo invalidus protezais, rūpindavosi jų kultūriniais reikalais, galinčius dirbti mokė amato ir kt. Su didele pagarba ir padėka prisimena invalidai ir Kunigaikštienės Birutės Karių Šeimų D-ją (įsteigtą 1925 m.), kuri, be kitų darbų, labai daug rūpinosi kariais ligoniais ir invalidais, rengdavo invalidams Kūčias, nupirkdavo invalidams protezus ir kt. Žodžiu, tiek valdžia, tiek visuomenė Nepriklausomoje Lietuvoje parodė invalidams daug užuojautos ir visaip lengvino jų padėtį. Tos globos ir paramos invalidai niekad nepamirš.

Tragiškas likimas ištiko invalidus 1940 m. bolševikams okupavus Lietuvą: pensijų mokėjimas buvo sustabdytas, turtas nusavintas, 8 invalidai buvo tuojau pat nukankinti, dalis ištremta į Sibirą. Todėl, besibaigiant II pasauliniam karui, ir artėjant bolševikų grėsmei, kas tik fiziškai pajėgė, su skaudama širdimi turėjo palikti savo kraštą, dėl kurio laisvės buvo kovoję ir praradę sveikatą. Į Vakarus pasitraukė 29 Lietuvos laisvės kovų invalidai. Kiti dėl sveikatos ar kitų priežasčių pasiliko Lietuvoje.

Savanoris Antanas Sereika pirmasis Lietuvos nepriklausomybės kovų invalidas.

LLKI DRAUGIJOS ATKŪRIMAS VOKIETIJOJE

Daugumas iš Lietuvos pasitraukusių invalidų atsidūrė karo naikinamoje Vokietijoje. Jų, kaip ir daugumos padėtis, buvo sunki Teko patiems rūpintis savo likimo brolių, išblaškytų įvairiose vietose, globa.

1946 m. liepos mėn. Wiesbadene įvyko suvažiavimas, kur nutarta atgaivinti LLKI Draugijos veikimą. Draugijos įstatai palikti maždaug tie patys, tik, aplinkybėms verčiant, teko pakeisti draugijos pavadinimą kitu vardu — Lietuvių Tremtinių Karo Invalidų Sąjunga. Sąjungos tikslas kiek pakeistuose įstatuose šiaip nusakytas: a) sąjungos nariai dar likusiomis jėgomis dirba Lietuvos Nepriklausomybės atstatyme; b) primena Lietuvos tremtiniams laisvės kovas ir pasiaukojimą tėvynei ir c) rūpinasi savo narių dvasine ir ekonomine būkle. Buvo išrinkta valdyba iš šių asmenų: pirmininko Broniaus Tvarkūno, vicepirmininko Jurgio Kiaunės, sekretoriaus Kazio Dobilo, iždininko Silvos Grušnio ir nario Prano Butkaus. Netrukus val-

dybos būstinė buvo perkelta į Kasselį, kur gen. Mykolo Rėklaičio remiami, invalidai gavo iš Lietuvių Tremtinių bendruomenės tvarkyti ir vesti tremtinių paštą Kasselyje. Be to, įsteigtas ir spaudos kioskas. Iš gauto pelno sušelpti keli Lietuvos laisvės kovų invalidai, pakeisti susidėvėję kojų ir rankų protezai, aprūpinti vaistais ir maistu paliegę bei ligoninėse gulį invalidai. Sąjunga priėmė savo nariais ir 4 partizanus invalidus.

LLKI DRAUGIJOS CENTRO PERKĖLIMAS Į JAV

Emigracijos banga palietė ir invalidus, tačiau dėl nesveikatingumo (daugumas buvo nustoję 57—80 procentų darbingumo) tegalėjo emigruoti į kitus kraštus tik tie, kurie dar tiko kokiam nors darbui ar galėjo prisidėti prie šeimų, kuriose buvo darbingų narių. Dalis buvo priversti likti Vokietijoje. Iš 29 laisvės kovų invalidų 1 pateko į Angliją, 1 į Australiją, 20 į JAV, 1 į Kanadą, 1 į Naująją Zelandiją ir 5 liko Vokietijoje. Kadangi du trečdaliai invalidų atsidūrė Jungtinėse Amerikos Valstybėse, todėl 1949.VII.24 nutarta sąjungos centrą perkelti į šį kraštą. Ir 1950.X.22 Filadelfijoje vėl atkurta draugija, šį kartą jau senuoju savo vardu —Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugija. D-jos valdyba sudaryta iš pirmininko Br. Tvarkūno, vicepirmininko J. Kiaunės, sekretoriaus K. Dobilo ir nario A. Eigelio. Nuo 1953 metų valdybos sudėtis ši: pirmininkas A. Eigelis, vicepirmininkas J. Kiaunė ir sekretorius Br. Tvarkūnas.

Atgaivinus d-jos veiklą, tuojau kreiptąsi į Balfą, bet pagalbos nesusilaukta: Balfas nuo invalidų šalpos atsiribojo, nes jis vienodai šelpia visus, nedarydamas jokių išskirtinų kategorijų, be to, pirmoje eilėje kreipia dėmesį į Europoje pasilikusius lietuvius tremtinius. Taip pat nebuvo įmanoma gauti paramos ir iš Lietuvos Pasiuntinybės Vašingtone. Todėl pačiai d-jai teko kreiptis į lietuvių visuomenę. Čia daugiausia užuojautos ir paramos susilaukta iš Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovė" centro valdybos bei skyrių ir Kunigaikštienės Birutės Karių Šeimų Draugijos, nuo 1951 m. atgaivinusios savo veiklą Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Ypač pastaruoju metu parama buvo labai veiksminga. Susilaukta paramos ir iš mūsų patriotinės visuomenės, kuri savo aukomis lengvina invalidų buitį. Pagaliau 1953.XII.13 Filadelfijoje įsikūręs Komitetas Lietuvos Laisvės Kovų Invalidams Remti atėjo draugijai talkon.

DABARTINĖ INVALIDŲ PADĖTIS

LLKI Draugija priklauso tokių organizacijų grupei, kurios narių skaičius kasmet mažėja. Ligi šiol iš tremtyje esančių d-jos narių mirė 5: Pranas Butkus 1951 m. Anglijoje, Juozas Petraitis 1952.IX.6 Čikagoje, Jonas Juodelis 1953 Čikagoje, Bronius Gedminas 1954.II. 14 Čikagoje ir Justas Naujokas 1956. Teliko gyvi tremtyje 24 Laisvės kovų invalidai. Iš Lietuvos ligi šiol teatsiliepė 7. Tuo būdu dabartiniu metu d-jos turimomis žiniomis dar tebėra gyvi 31 invalidas.

Sunkiausioje padėtyje yra Lietuvoje pasilikę invalidai. Jų likimas baisus: niekas jais ten nesirūpina, išskyrus šeimas, niekas jų varge ir senatvėje negloboja. LLKI Draugija stengiasi jiems kiek galėdama padėti ir iš savo kuklių išteklių yra išsiuntusi siuntinių už 900 dol. Norime ir toliau juos šelpti. Sunki padėtis ir Vokietijoje pasilikusių invalidų. Draugija ir į juos kreipia ypatingą dėmesį, šelpia, kad ir nedidelėmis sumomis. Žymiai geresnė būklė yra Jungtinėse Amerikos Vasltybėse gyvenančių invalidų. Dalis jų dirba jiems pakeliamus ir mažai atlyginamus darbus, kiti yra išalikomi šeimų ir giminių. Jie ir negauna iš draugijos paramos. Tačiau nemaža yra ir tokių, kurie dėl ypatingo invalidumo (akių, rankų, kojų, krūtinės sužalojimų ir kt.) visai negali dirbti ir yra reikalingi nuolatinės paramos. Dar daugeliui invalidų reikalinga naujų protezų arba senųjų pataisymo. Tai yra susiję su didelėmis išlaidomis. Yra invalidų, kurie savo šeimose turi ligonių ir nedarbingų narių. Visi invalidai reikalingi gydymo. Ateityje dėl senatvės ir silpnėjančios sveikatos invalidų padėtis dar labiau sunkės. Todėl LLKI Draugija yra priversta ir toliau kreiptis į mūsų geraširdžius tautiečius, kad savo, nors ir kuklia, auka palengvintumėte aunkią invalidų dalią.

Draugija ir sušelptieji, tiek gyveną Lietuvoje, tiek ir tremtyje, niekad nepamirš savo geraširdžių rėmėjų.

Dėl a.a. AGNĖS BRAZDEIKYTĖS — PETRULEVIČIENĖS mirties Lietuvoje, jos dukteriai EMILIJAI GRUŠIENEI ir žentui STASIUI GRUŠUI reiškiame nuoširdžią užuojautą

BROCKTONO MARTYNO JANKAUS
Šaulių Būrio Valdyba ir Šauliai

Pasvalio bažnyčia prieš Didįjį Karą

PASVALYS

V. SRUOGIENĖ

Istorijos audros nenustoja siautusios ties mūsų kraštu, jos vėsulai nušluoja nuo žemės paviršiaus ištisas sodybas, miestus, sunaikina praeities palikimą. Todėl labai maža šiandieną žinome apie mūsų senų, labai senų vietovių buvusių amžių gyvenimą. O taip yra svarbu išlaikyti nuo dingimo nežinion viso to, kas buvo, kuo mūsų tautiečiai gyveno, kuo sielojosi, dėl ko džiaugėsi ir kentėjo.

Amerikiečiai deda milžiniškas pastangas rinkdami žinias apie kiekvieno miesto miestelio, kiekvienos mažiausios gyvavietės praeitį; bibliotekos prikrautos storiausių tomų apie pavienių šeimų istorijas, nors jos taip netoli siekia. O ką mes žinome apie mūsų šeimas, kurių vardais mirguliuoja 13-14 šimtmečių dokumentai, šaltiniai? Vos nuotrupos beliko, ir tos pačios pamirštamos. Prieš 50-60 metų kiekvieno šviesuolio namus Lietuvoje puošė senos lenkų ir rusų enciklopedijos, biografiniai ir geografiniai žodynai, kur mylėtojų pastangomis buvo surinkta nemaža medžiagos apie mūsų praeitį. Šiandien tie veikalai — jau retenybė, kuri dėl kalbos jaunam lietuviui retai beprieinama.

Todėl, užtikus kur atsitiktinai medžiagos pluoštą, savotiškas pareigos jausmas verčia jį užrašyti, pateikt mūsų visuomenei. Juk benamiui tremtiniui taip yra brangi kiekviena žinutė apie jo tėviškę, apie jo artimą miestą!

Štai kiek žinių apie Pasvalio praeitį.

Pasvaliečiai gali didžiuotis savo miestu iš senų senovės įsikūrusiu prie Lėvens upės, netoli tos vietos, kur ji įteka į Mūšą.

Apie Pasvalį rasta nemaža archeologinių radinių iš Lietuvos proistorės laikų — tai tikrai labai senai lietuvių gyvenama vieta, ne šimtmečiais, o tūkstančiais matuojama.

Prie Mūšos tebėra senos pilies liekanų, piliakalny buvusi Gedimino pilis 14 amžiuje.

Pirmoji Pasvalio bažnyčia pastatyta 1498 metais —tai Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Aleksandro fundacija.

1546 m. Pasvalys įsigijo miesto teises, kurios atskiromis privilegijomis buvo praplėstos dar 1559 m. Žygimantas Augustas tuo būdu palengvino miestiečiams prekybą, ėmė kilti jų gerbūvis.

1557 m. rugsėjo mėn. 14 d. pasvaliečiai buvo liudytojai didelio istorinio įvykio, kada čia, Žygimanto Augusto karo stovykloje, paskutinysis kryžiuočių ordino Livoniškės šakos magistras Fiurstenbergas buvo priverstas atsiklaupti prieš mūsų valdovą ir nusižeminęs prašyti jo globos prieš besiveržiantį į jo žemes maskolių, Ivaną Žiaurųjį. Po kelių šimtų metų žiaurios kovos ir kruvinų pastangų užgriebti Lietuvą, sunaikinti lietuvius, išdidusis vokietis liko paklupdytas ir ilgainiui priverstas likviduoti or-

ganizaciją, kuri taip ilgai vadovavo vokiečių kolonizacijai į Rytus. Kai Vytautas Didysis 1410 metais ties Žalgiriu sutriuškino Prūsų kryžiuočių ordino galybę, dar apie pusantro šimto metų jo Livoniškė atžala šiaip taip gyvavo, bet galop ir ji palūžo. Taip dėka Vytautui vokiečiai per ištisus 500 metų sustojo besiveržę į Rytus...

Koks gi turėjo būti pasakiškai gražus vaizdas, kada apie Pasvalį plačiame slėny, kaip margaspalvės gėlės renesansiniu puošnumu pražydo mūsų prašmatnaus valdovo palapinės! Turtinga riterių ir jų žirgų apranga, saulėje žvilgą sidabro šarvai ir metaliniai ginklai, plevesuoją vėliavos, mirguliuoją riterių šalmus bepuošią strausų plunksnos, per pečius permesti leopardų ir kitoki brangūs kailiai... Žvengia prunkščia žirgai, šūkauja kariai, juda raiteliai, pėstininkai, artilerija, trimitai trimituoja dusliai dunda būgnai... Čia pasitinkama turtingai apsirengusius, nors ir negausius ir tylius, niūrius livoniečius... O vakare tūkstančiai laužų, šviesų, žiburių... Virš viso to sklinda žinia: kryžiuočiai pasidavė į Lietuvos valdovo globą!

(Smulkiau žiūr. 1957 m. Kario 10 nr.)

1586 m. Didysis Lietuvos Kunigaikštis Steponas Batoras leido Pasvalio miestui imti "myto targove", prekybos muitą, ir 2 mylių spinduly laikyti visokias smukles.

Bendras lietuvių lenkų seimas Varšuvoje 1607 m. buvo nutaręs išvalyti Mūšos ir Nemunėlio upes nuo akmenų, kad būtų įmanoma susisiekimas laivais, tačiau sumanymas liko neįvykdytas.

Prieš pat didįjį Šiaurės karą švedų karaliaus Karolio XI pasiuntinys, rinkdamas žinias apie Lietuvą, susidomėjo Pasvalio karaimais ir pareikalavo, kad vienas karaimas, Saliamonas, Aarono sūnus, vyktų į Upsalą su informacijomis — tuo būdu švedų archyve išsisaugojo įdomus pasvaliečio dokumentas antrašte "Arpiryon", kuris išlaikė saują žinių apie tą mažytę, bet Lietuvai visad ištikimą, turkų kilmės tautinę grupę.

18-me amžiuje ėjo dideli ginčai dėl Pasvaliui priklausiusių Rokiškio ir Požos dvarų, kuriuos lėno teisėmis laikė Tyzenhausų šeima.

Iki Nepriklausomybės laikų Pasvalys nepraturtėjo jokiais žymesniais istoriniais įvykiais, gyvenimo vėtros ėjo pro šalį. Tik jo apylinkių ūkininkai prasigyveno ir lietuviškų knygų draudimo metu aktingai dalyvavo lietuvių liaudies kovoje su okupantu, slapstė knygas ir rėmė knygnešius. Pasvalio bažnyčia mūsų laikais jau buvo virtusi įžimybe, simboliu, nes jos bokšte buvo slapstoma draudžiamoji spauda.

Nepriklausomybės laikais miestas apsišvarino, atkuto, nors 1939 m. teturėjo 4.000 gyventojų.

Pasvalio apylinkės yra davusios Lietuvai nemaža šviesuolių bei veikėjų. Iš Juodžionių km. yra kilęs žinomas filosofas, klasikų veikalų vertėjas, profesorius Vladimiras Šilkarskis; iš Medinių kaimo išėjo Vileišiai su žinomu mecenatu ir kovotoju dėl lietuvybės Petru, su Kauno burmistru Jonu ir JAV veikėja Elena Vileišyte - Deveniene.

Apie Pasvalį yra nemažų sieros mineralinio vandens versmių, kurios iš seno sutraukdavo sergančius reumatu gydytis. Čia atvykdavę ligonys neturėjo patogumų, talpindavosi ūkininkų trobose, tačiau dažnai gydymo rezultatais

Pasvalio bažnyčios šventoriuje

SENOVĖS LIETUVOS KARIUOMENĖS VĖLIAVOS

O. URBONAS

"Be priešo gurguolės, kuri prieš tai buvo išplėšta Sapiegos kavalerijos, buvo paimta 23 artilerijos pabūklai, kurių 2, anksčiau priklausę Sapiegai, buvo jam grąžinti. Tarp 21 artirelijos pabūklo, kuris teko mums, 2 pabūklai buvo 12 svarų, 1 pabūklas 10 svarų, 2 pabūklai 6 svarų... Paimta 26 statinės parako, arti 8.000 rankinių granatų ir 305 muškietos... Vien tik iš rusų dalinių, dalyvavusių šiose kautynėse, buvo paimtos 6 didelės vėliavos, 11 mažų vėliavų ir 4 dragūnų standartės. Čia reikia pridėti 13 pėstininkų vėliavų ir 7 kavalerijos standartes, kurios priklausė lietuvių dalims..."

Taip skamba lietuviškai išversta ištrauka iš generolo Leovenhaupto pranešimo Karoliui XII, 1705 liepos 30 dieną, po kautynių ties Jakobštatu (Jokubpiliu).

Į šitą įdomų dokumentą mano dėmesį atkreipė Stockholmo "Livrustkameros" dr. Danielsson, kuris kartu nurodė, kur tą dokumentą rasti. Man tyrinėjant dr. Danielsson daug padėjo, už ką jam tenka mūsų ypatinga padėka.

Žinant, kad 1705 m. visa Lenkija jau buvo švedų okupuota, kad Lietuvos šiaurėje jokių lenkiškų dalinių būti negalėjo, kad tuo metu Augusto II su Karoliu XII kova buvo rusų remiama tik Lietuvos teritorijoje ir, kad Oginskis ir Vyšnioveckis rusų pagalba naudojosi, tenka prieiti išvados, kad augščiau minimose kautynėse paimtos vėliavos neabejotinai yra lietuviškos ir, kad dėl jų kilmės negali būti jokių abejonių.

Šitas dokumentas turi dar ir kitą vertę, nes jis kaip ir papildo mano ankstyvesnę studiją apie senovės Lietuvos kariuomenės vėliavas ir, mano nuomone, leidžia mums susidaryti gan tikrą vaizdą apie tas senąsias Lietuvos kariuomenės vėliavas.

Paimtų vėliavų istorija yra gana įdomi. Prieš Pirmą pasaulinį karą Švedijon iš Petrapilio buvo komandiruotas karo laivyno kapitonas Belovenec, kuris turėjo surašyti ir klasifikuoti visas Švedijoje esančias rusiškas vėliavas. Dirbo jis Švedijoje apie pusę metų ir savo išvadas surašė knygoje. Ta knyga yra Stockholme, ir man teko ją patyrinėti.

Kalbamos vėliavos — jų yra 12 — visos su šv. Andriaus kryžiumi. Todėl Belovenec laikė jas rusiškom vėliavom, ir iš jų padarė išvadą, kad vėliavos su šv. Andriaus kryžiumi buvę įvestos Rusijoje dar 1702, kas prieštaravo visai eilei kitų tyrinėjimų, kuriais buvo nustatyta, kad tokios vėliavos buvo įvestos Rusijoje gerokai vėliau.

Švedai su jo autoritetinga nuomone sutiko (jis buvo žinomas kaip didelis vėliavų žinovas) ir patalpino tas vėliavas į XXII tomą žinomo Petrelli veikalo drauge su kitom rusų vėliavom. Kaip žinoma, visos lietuviškos — lenkiškos vėliavos yra sutalpintos į XVIII, XIX ir XXX to veikalo tomus.Tuo būdu tos valiavos iki šiol Švedijoje laikomos rusų vėliavomis.

Bet, aiškindamas vėliavų kilmę, Belovenec, matomai, per daug lengvabūdiškai vertino tų vėliavų vieną smulkmeną, kuri tačiau be galo daug pasako. Tai esantis viršuje kryžiaus herbas. Atrodo, kad Belovenec tą herbą laikė paprastu vėliavos pagražinimu ir neteikė jam jokios ypatingos vertės. Mums gi tas herbas daug sako, nes jis yra kunigaikščių Vyšnioveckių šeimos herbas.

Taigi, jei iki šiol dar galėjo būti abejonių dėl tų vėliavų kilmės, tai Vyšnioveckio herbas jose galutinai visas abejones turėtų išsklaidyti.

Tos vėliavos yra lietuviškos ir priklausė Vyšnioveckio kariuomenės dalims.

Kaip sakyta, jų Švedijoje užsiliko 12, dėl 13-tosios tektų statyti klaustuką, nes dabartinėje jos būklėje sunku galutinai nustatyti ar ji tikrai priklauso tai pačiai vėliavų grupei ar ne.

Duodamas toliau šitų vėliavų aprašymą, kaip ir pirmajame savo darbe (Žiūr. Karys, 1956 m. Nr. 3 ir 4), palieku švedų numeraci-

---

būdavo patenkinti. Taip pat prie Pasvalio yra gipso klodų ir daubų.

Pasiknisus dokumentuose ir atminty galima būtų rasti nemaža įdomių žinių apie Pasvalį, kaip ir apie kiekvieną Lietuvos vietovę. Dabar pats laikas — buvusiems nepriklausomos Lietuvos veikėjams rašyti atsiminimus, o kiekvienam šviesuoliui, kiekvienam raštingam žmogui — žymėti faktus iš jam artimos ir gerai žinomos apylinkės.

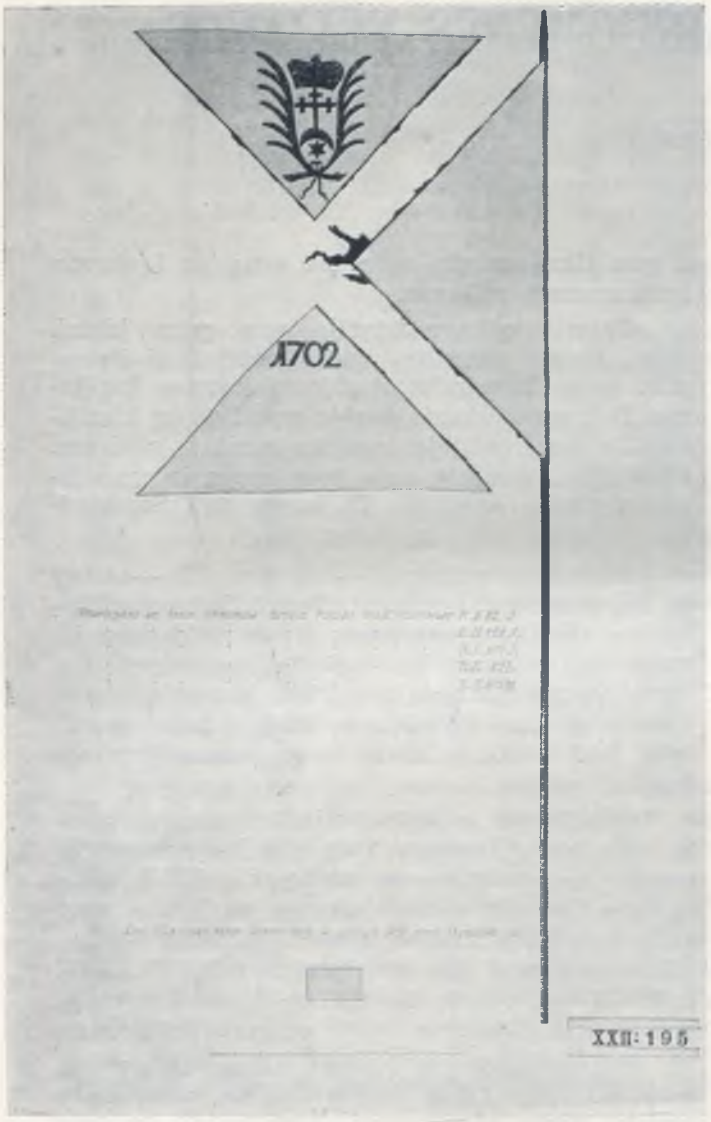

XXII : 195

XXII : 196

ją, kas, reikalui esant, palengvintų tų vėliavų suradimą.

Visų vėliavų išorinė išvaizda iš abiejų pusių yra visiškai vienoda.

Nr. 195: ružava su juodu šv. Andriaus kryžiumi. Data 1702. Viršuje kryžiaus kunigaikščio Vyšnioveckio herbas. Palmių šakos turi po 5 atšakas.

Šios rūšies vėliavų yra šešios.

Nr. 196: su juodu šv. Andriaus kryžiumi. Data 1704. Viršuje kryžiaus Vyšnioveckio herbas. Palmių šakos turi po 4 atšakas.

Tokių vėliavų yra dvi.

Nr. 197: ružava su juodu šv. Andriaus kryžiumi. Data 1704. Viršuje kryžiaus Vyšnioveckio herbas. Palmių šakos turi po 5 atšakas.

Šitų vėliavų yra trys.

Nr. 198: juoda su ružavu šv. Andriaus kryžiumi, be datos. Ar šioje vėliavoje irgi buvo Vyšnioveckio herbas, sunku pasakyti, nes kaip tik tos dalies vėliavos trūksta.

Tai vienintelė tokia vėliava.

Nr. 200: ši vėliava skiriasi nuo kitų tuo, kad ji, matomai, buvo dviejų spalvų: viršutinė pusė ružava, o apatinė —juoda. Kryžius, atvirkščiai — viršutinė jo pusė juoda, o apatinė ružava. Kadangi ši vėliava savo išvaizda žymiai skiriasi nuo kitų (jei spalvos ir tos pačios), todėl dėl jos kilmės tenka statyti klaustuką. Galimas dalykas, kad ji priklauso tai pačiai vėliavų grupei, bet labai galima, kad ji į tų vėliavų tarpą pateko pripuolamai.

Užbaigti šitų vėliavų klausimą, tektų dar pamėginti nustatyti, kokių čia būta vėliavų.

Atsakyti į šį klausimą, tektų paduoti pora ištraukų iš tokio kapitalinio veikalo, kaip L.

XXII : 197

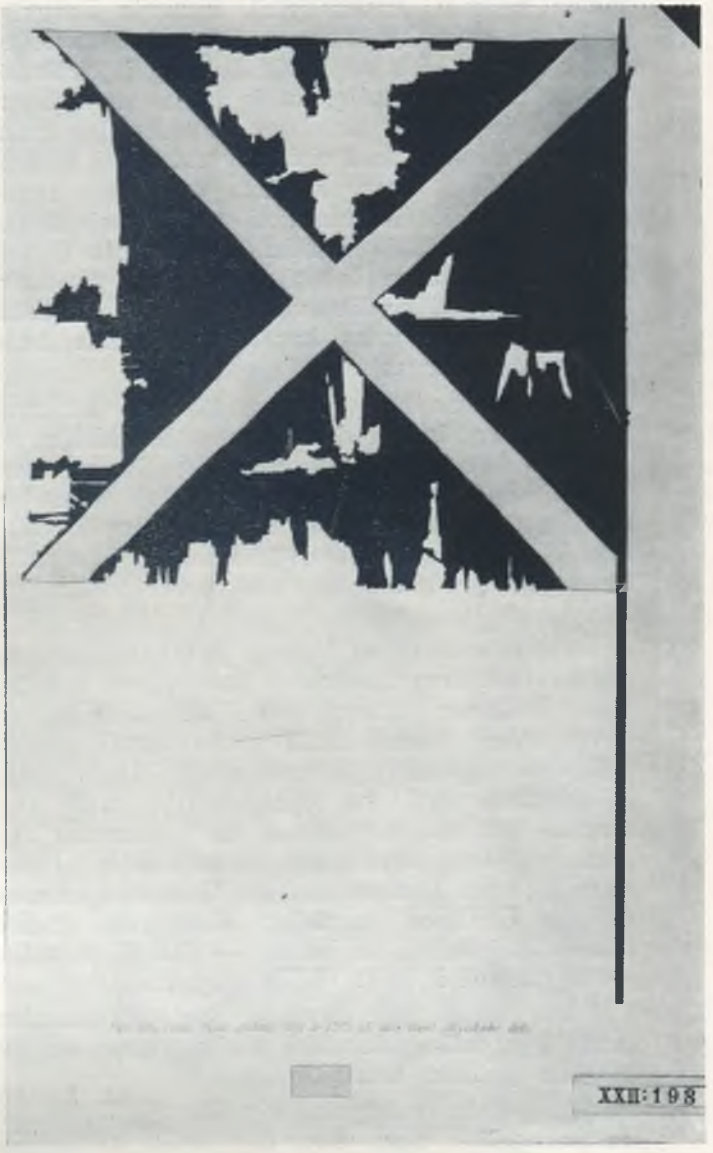

XXII : 198

Jakovlev: "Drevnosti rossijiskago gosudarstva, dopolnenije k III otdeleniju: russkije starinnyje znamena", Maska, 1865. To veikalo 50 puslapyje skaitome štai ką:

"1701 gvardijos pulkai gavo naujas vėliavas, po vieną baltą ir 15 spalvuotų. Preobraženskо pulko vėliavos buvo juodos, Semenovsko — mėlynos".

"1706 abu gvardijos pulkai vėl gavo naujas vėliavas: Preobraženskо pulkas 1 baltą ir 15 juodų, Semenovsko pulkas 1 baltą ir 11 mėlynų".

Aiškėja tokia sistema: pirma vėliava, kuri savo spalva skiriasi nuo visų kitų, yra pulko vėliava, visos kitos — kuopų vėliavos.

18 a. pirmaisiais metais Vyšnoveckis bendradarbiavo su rusais ir drauge su jais kovojo prieš Karolį XII ir Sapiegą. Matomai, iš rusų jis ir perėmė pulko vėliavų sistemą. Tačiau galėjo būti atvirkščiai. Išaiškinti, kas iš ko tą sistemą perėmė, žinoma, dabar neįmanoma, bet yra faktas, kad tokia sistema buvo vartojama ir Rusijoje, ir Lietuvoje.

Šiuo ir tektų baigti lietuviškų vėliavų, esančių Švedijoje, nagrinėjimą, nes be šitų vėliavų vargu ar galima bus ką nors daugiau surasti. Šitų vėliavų klasifikacija leidžia mums susidaryti šiokį tokį vaizdą apie senovės Lietuvos kariuomenės vėliavas iš viso.

Kokias vėliavas senovės Lietuvos kariuomenė vartojo nėra žinoma, ir dabar nustatyti neįmanoma, nes trūksta davinių. Visi mano peržiūrėti šaltiniai nieko apie tai nesako. Galima tik spėlioti ir, logiškai galvojant, daryti atatinkamas išvadas.

Briancevo veikale "Lietuvos valstybės istorija nuo seniausių laikų', Vilnius, 1889 metai, 73 pusl. radau: "Čackio tvirtinimu (deja, ko-

kiame veikale, nepasakyta), senovės lietuviai šaukdavo savo kariuomenę sekančiu savotišku būdu: kunigaikštis papjaudavo ožką, į jos kraują pamirkydavo strėlę, kurią kartu su apdegusiu medžio gabalu siųsdavo iš namų į namus. Tai buvo ženklas, kad visi turi susirinkti kariuomenėn, o kas neatvyks, bus nubaustas ugnimi ir mirtimi... Kariuomenė turėdavusi keleta vėliavų su gaidžio ženklu ir užrašais dievui Kurkai..." Kituose šaltiniuose radau tik tiek, kad ant senoviškų lietuviškų vėliavų paprastai būdavo vaizduojamas kentauras (pusiau žmogus, pusiau žirgas).

Bet viskas šita, žinoma, taikoma Lietuvai tik tų laikų, kai ji dar buvo stabmeldiška.

Kai kur mūsų literatūroje pasitaiko tvirtinimai, kad jau XV amž. pradžioje Lietuvos kariuomenė turėjo vėliavas su Vyties ženklu (dr. V. Sruogienė, Lietuvos Istorija, 199 psl.). Drįstu tvirtinti, kad taip nebuvo ir būti negalėjo.

Tiesa, vėliava su Vytimi Žalgirio kautynių laikais jau buvo žinoma ir vartojama, bet tai buvo *Valdovo* vėliava, o ne kariuomenės vėliava. Vytis atsirado XIII amž. antroje pusėje Alšėnų kunigaikštijoje, kuri anais laikais sudarė Lietuvos dalį. Šią kunigaikštiją valdė Romuntas (kituose šaltiniuose jis vadinamas Algimantu). Romuntas turėjo 5 sūnus, iš jų vyriausias buvo Narimantas. Po Vaišvilko mirties didysis Lietuvos maršalas Mantvydas įteikė Narimantui kardą ir buožę — D.L.K. ženklus — ir paskelbė jį D. L. Kunigaikščiu.

Yra užsilikusių davinių, kad Narimantas įvedė Vytį kaip valstybinį herbą vieton iki tol buvusio gaidžio arba kentauro.

Tuo būdu valstybinėje vėliavoje Vytis tada jau galėjo būti. Bet, kas liečia kariuomenės vėliavas, tai anais laikais (XV amž. pradžioje) visos krikščioniškosios Europos — nuo Maskvos iki Madrido — visose kariuomenių vėliavose dominavo vien kryžius ir šventųjų paveikslai. Tose vėliavose nei valstybiniai, nei tautiniai pradai dar nepasireikšdavo. Šie pastarieji ženklai karinėse vėliavose atsirado bent 250 metų vėliau.

Lietuva buvo nesenai pakrikštyta. Atrodo, kad nesenai pakrikštytas kraštas negalėjo neatsižvelgti į krikščioniškas tradicijas ir įsivesti savo kariuomenėje vėliavas, kurios tom tradicijom prieštarautų. Atvirkščiai, galima tik tvirtinti, kad Lietuva, priėmus krikštą, perėmė visas krikščioniškas tradicijas —ir įsivedė savo kariuomenėje tokias pat vėliavas su kryžiumi ir šventųjų paveikslais.

Šį mano tvirtinimą remia atrastos Švedijoje senosios Lietuvos kariuomenės vėliavos. Iš

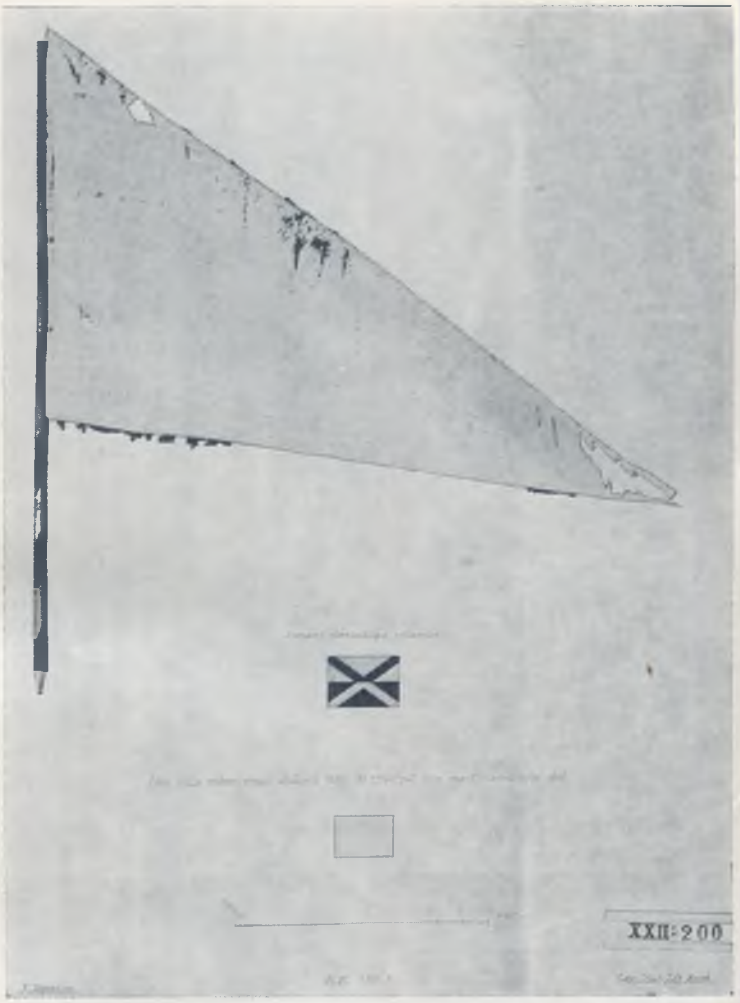

XXII : 200

jų matome, kad dar XVIII amž. pradžioje tose vėliavose dominuoja kryžius, nors ir skirtingo pavidalo.

Vytautas, žinoma, galėjo turėti savo vėliavą su Vytimi, kaip Jogaila turėjo vėliavą su ereliu, o kryžiuočių didysis mistras — su juodu ereliu. Bet tai,, kaip sakyta, buvo valdovo vėliava, o ne kariuomenės vėliava.

Dr. Sruogienė toje pat "Lietuvos Istorijoje" (pusl. 202) paduoda visų ordeno prarastų vėliavų paveikslus. Jų tarpe randam irgi tik vieną su juodu ereliu — matomai ordino didžiojo mistro. 12-je kitų vėliavų mes matome vienokį ar kitokį kryžių — jos, matomai, yra tikrosios ordino kariuomenės padalinių, statytų ordino valstybės apygardų, vėliavos (komtūrų). Kitos ten atvaizduotos vėliavos, tenka manyti, buvo tik herbai tų svetimų riterių, kurie Žalgirio kautynėse dalyvavo ordino pusėje. Kaip lietuvių ir lenkų didikai dažnai rodydavo savo herbus savo dalinių vėliavose (hufce mocnejszych panow), taip ir kitur tas buvo priimta.

LIETUVIO KARŽYGIO DVASIA

BALYS AUGINAS

Radijo vaizdelis, skirtas Lietuvos Kariuomenės Šventės Keturiasdešimtmečiui paminėti.

LAIKAS—pagal reikalą: nuo 15-20 min. Minimum-15 min.

VEIKĖJAI—Laisvės Kovų Invalidas,
Nežinomo Kario Dvasia.

(Vėjas. Jo ūžimui tilstant, Karo Muzėjaus laikrodis muša 12 val. nakties. Paskutiniam dūžiui tilstant, pasigirsta švelni, svajinga muzika).

INVALIDAS—(muzikos fone). Koks baugus vidunaktis. Dangus, tarsi giliausias šulinys, kurio vandens nematyti. Ir dangaus sietuvoje-nė vienos žvaigždės. Ak, Dangaus ir Žemės Viešpats nuėmė žvaigždėtą dangaus vėliavą ir ant mūsų žemės ištiesė tamsų ir nepermatomą gedulo šydą... Žilasis senelis Kaunas seniai miega. Ir jūs, mano gimtosios žemės broliai, ilsitės po sunkių dienos įspūdžių. Neramus miegas užspaudė jūsų akis ir sapnais gaivina išvargusias širdis. O tie sapnai...Tarsi šviesūs vasaros drugiai tenuneša jus ten, kur nėra baimės, prievartos ir išniekinimo...Kur nėra vergijos, o žydi amžina ir didelė laisvė...

Bet kas tai? Aš girdžiu, kaip jūs nekartą sudejuojat per sapną ir, saldžiam įmigyje, neramiai pašokat iš lovos ir smarkiai plakančia širdim įsiklausot į gūdžiąją naktį...Nebijokit-tai tik vėjo šniokštimas ir lietaus lašų barbenimas į langgo stiklą. Taip, baimė vaikšto aplink mus, ir pasalūniški priešo žingsniai budriai tyko išrauti mūsų tautą iš gimtosios žemės...

Miegokit, brangūs mano kraujo broliai, aš saugoju jūsų miegą...Naktis tamsiom skraistėm apklostė Karo Muzėjaus Rūmus, ir tik kurti tyla vaikšto nužydėjusio sodelio takais...Tačiau ką regi mano akys? Žmogus šią gūdžią nakties valandą! Nejau ir vėl rusų šnipas purvinu batu braunasi į šią šventą mūsų Tautos Šventovę, tykodamas šioj rudens nakty atsitiktinės aukos? (Pauzė) Ne, tai garbingas karys. Aš matau jo išblyškusį veidą ir kruviną raikštį, juosiantį jo kaktą. Ant jo galvos kariška kepurė su geltonu lankeliu...Ir munduro apikaklėje—Gedimino Stulpai. O, man ši uniforma labai gerai pažįstama! Ji primena anas senas, praeitin nutekėjusias dienas. *Aš jaučiu laisvės kovų dvelkimą*...1918 metai... Laisvės aušra...Nepriklausomybės brėkšmė...Ak, tai Nepriklausomybės laikų karys-savanoris. *Lietuvis!*

NEŽ. KARYS—Taip, broli—aš lietuvis! Buvau juo gimęs, kovos laukuose ties Širvintais, Giedraičiais, Perloja ir Augustavu savo lietuvišką kraują priešams parodžiau...Mano broliai man kapą iš Lietuvos granito pastatydino ne tik šio Muzėjaus sodelyje, bet ir savo tėvynės meile degančiose širdyse...

INVALIDAS—Aš Tave pažinau. Tu—Nežinomas Lietuvos Karys. Prie Tavo kapo esu meldęsis stiprybės savąjai Tautai, kurios sargyboje išbuvau ištisus dešimtmečius...Štai ir nūnai iš-

---

Iš visko tenka padaryti išvadą, kad Lietuva, priėmus krikštą, įvedė savo kariuomenėje vėliavas, kurios pilnai atitiko krikščioniškas tradicijas, kurių anais laikais prisilaikyta visoje tuometinėje Europoje. Kryžius vėliavose, įvairiose jo formose, laikėsi iki XVIII amž. pradžios, nes dar 1702 ir 1704 metais mes matom tokias pačias vėliavas su kryžiumi.

Čia savaime kyla klausimas: o kaip gi su vėliavomis su Vytimi, kurios švedų buvo paimtos kautynėse ties Klišowu? (žiūr. 1958 m. Karį.).

Pasirodo, kad šitos vėliavos buvo pagamintos ne Lietuvoje, bet Drezdene specialiu Augusto II įsakymu. Lenkų kariuomenė gavo vėliavas su ereliu (kitoje pusėje Vytis), o Lietuvos daliniai, šiose kautynėse dalyvavę, gavo vėliavas su Vytimi (kitoje pusėje lenkų erelis). Kodėl taip buvo padaryta, šiandien, žinoma, atsakyti sunku, bet, matyti, Augustas II norėjo tuo pabrėžti abiejų valstybių vienodumą ir solidarumą. Kad šitos vėliavos buvo pagamintos Drezdene rodo ne tik išlikę nurodymai, bet dar ir vėliavos prie koto prikalimo būdas. Visų mano apžiūrėtų lenkų — lietuvių vėliavų audeklas yra apvyniotas aplink kotą ir vinimis prie jo prikaltas. Šitų gi audeklas apvyniotas aplink kotą ir dar pridengtas siauru kaspinu — iš visų pusių. Prikalta per kaspiną ir per vėliavos audeklą. Be to, ir vinių rūšis visai kita. Iš to savaime prašosi išvada: *ties Klišowu lietuvių prarastos vėliavos buvo pirmos šios rūšies vėliavos, kokias lietuvių kariuomenė turėjo.*

Paminklas žuvusiems už Lietuvos laisvę Kaune 1921 m.

Iš H. Bezumavičiaus rinkinio

tikima mano vėlė budi mūsų Tautos Šventovėje...

N. KARYS—Aš matau tavo karišką rūbą. Tu esi Laisvės kovų karys, bekojis invalidas, šios Ramovės vaidila.

INVALIDAS—Taip, ginklo bičiuli! Štai ten, kur buvo Tavo kapas, žėri man Teisybės ir Laisvės ugnis. Jos liepsnos žarijėlę saugoju, kol Laisvės Varpas Muzėjaus kuore prabils džiugesio aidais po visą šalį. Tada mano vėlė eis rami poilsiui...

N. KARYS—Aš sugrįžtu kas naktį aplankyti šią šventovę, kur manoji tauta buvo surinkusi mano kaulus! Priešas išniekino juos. Tik mano dvasios-lietuvio kario dvasios-neįstengė priešas palaužti-tam jis per silpnas ir menkas...

INVALIDAS—Nesielvartauk, didvyri! Nors aukuras prie Tavo kapo sugriautas ir laisvės žiburys užgesęs, tačiau tūkstančiai to aukuro liepsnelių plazda laisve kiekvieno lietuvio krūtinėje. Eiva, karžygi, jau mirusių laisvės kovų karių vėlės rikuojasi, ir kuoran kopia trimičius naktinėms apeigoms.

N. KARYS—Kodėl šiąnakt vykdomos tos kilnios ir didingos apeigos? Ar nebijote okupanto žvėriško smurto?

INVALIDAS—Šiandien ypatingoji naktis! Juk tai lapkričio 23-čiosios naktis! *Te praeities aidai sugrįžta mūsų žemėn...*

(Vyksta Karo Muzėjaus apeigos. Transliuojama apeigų plokštelė. Jos fone vyksta deklamacija).

N. KARYS—(didingai, iškilmingai sako savo monologą):

Suplaukdavo visa Tauta pagerbti mano kapą-
Ir žiliausias generolas, ir žvalus karys, ir vaikas nekaltom akim,
Pūslėtom rankomis artojas, plačiuos laukuos palikęs arklą,
Ir darbininkas veidu suodinu, bet nuostabiai gera širdim-
Visi skubėdavo čia susikaupę ir rimti-
Tarsi giria stipriausių ąžuolų-nebijanti nei vėtros, nei audros--
(Švelniai)
Kalbėjau aš į juos tylia lietuviška maldos giesme
Ir dieviškai gražiais mūs praeities Didvyrių Žemės žodžiais-
Kaip jauno ąžuolo daigai iš žemės čiulpia sau stiprybės syvus-
Taip jie-manosios žemės broliai-jėgų sau semdavo iš praeities šaltinio--
(Idiliškai):
Ir švietė mūsų kloniuos saulė Lietuvos,
Nes mes audrų marškas nuplėšėm nuo dangaus
Ir saulės spindulius pasėjome arimuos--
(Ramiai):
Ir iš dangaus skliautų palaiminta šviesa,
Garbingų protėvių kančiom įkūnyta tiesa

AUGINO TĖVAS SAVANORĮ

STASYS BUTKUS

PRADĖDU LANKYTI MOKYKLĄ

Pirmiausia pradėjau mokytis lietuviškai skaityti slaptojoj parapinėj mokykloj. Mokė daraktorė iš elementoriaus ir maldaknygių. Dažnai užeidavo vikaras tikybos dėstyti ir atsinešdavo Seinuose leidžiamo savaitraščio "Šaltinio" priedą vaikams "Šaltinėlį". Iš jo mums paskaitydavo įdomių apsakymėlių ir smulkmenų. Būdavo daug ir linksmo pobūdžio. Vikaras mokėjo gyvai ir įdomiai perskaityti. Mes jo visad laukdavome. Aš taip pamėgau, kad pasiryžau greičiau išmokti skaityti ir pats "Šaltinėlį" perskaityti.

Rašyti raides, pasirašyti vardą ir pavardę, ir dar šį tą pamokė tėvukas. Neturėdamas kitokių priemonių, paėmė ilgą neobliuotą baltą lentą ir kreida ant jos užrašė raides, pavardę, vardą, o aš ant popieriaus arba pirktos mokymuisi lentelės su "gripeliu" pradėjau rašinėti. Kai išmokau raides rašinėti, iš knygų pradėjau žodžius nurašinėti. Ir taip išmokau pats per save lietuviškai rašyti.

1910 m. rudenį su vyresniuoju broliu Jonu pradėjome lankyti rusiškąją Žadvainių mokyklą. Po mokinių streiko, mokyklos režimas buvo sušvelnėjęs. Rusų popas nebeatvažiuodavo, nors nekviesdavo ir katalikų kunigo. Jau nebedrausdavo pertraukų metu žemaitiškai šnekėti ir dainuoti. Mokiniai dažniausiai mėgdavo dainuoti karinę liaudies dainą "Už beržyno, už gajyno gul žalneriai sušaudyti"... Nebemokė net caro himno "Bože caria chrani" (Dieve, saugok carą) giedoti. Ant spintos gulėjo nebenaudojamas smuikas. Anksčiau mokydavo smuiku griežti. Visą žiemą ramiai prasimokėme.

1911-1912 m. žiemą, pačiam vidurţiemyje, vėl sustreikavome. Vėl tie patys reikalavimai — katalikų kunigo ir lietuviškų pamokų. Grąžinę mokyklai knygas, mokiniai vėl apleido mo-

---

Lydėjo mūsų žingsnį ramų--

(Liūdnai, po mažytės pauzės):

Nūnai Muzėjaus bokšte Laisvės Varpas tyli-
Sugriauti Dievo aukurai ir kunigaikščių senos pilys,

(Pranašingai):

Tik tu-lietuvio karžygio dvasia
Klajoji dar visais mūs tėviškės keliais gyva-
(Iškopiuruojamos būdingesnės Karo Muzėjaus apeigų plokštelės vietos ir jos duodamos-transliuojamos pagal turimą laiką).

(Muzikos fone):..... ....

INVALIDAS—Didvyri, prisiekiu Tavo išniekintais kaulais: *Lietuvos meilė-dega mūsų širdyse.*Tai ji atvedė mane, išvežtą į tolimąsias Rusijos stepes atgal. Aš bekojis invalidas, buvau kankinamas ir iš bado esu miręs Kazachstane. Tačiau gerasis Viešpats Danguje leido mano vėlei grįžti į savąjį kraštą. Ir aš bekojis daug naktų ėjau duobėtais ir kraujuotais Rusijos keliais...Ir nūnai aš einu sargybą čionai, iš kur mane svetimųjų žiauri letena buvo išrovusi... Nūnai, eidamas sargybą, aš budžiu šioje Tautos Šventovėje. Dažnai įlipęs į kuoro viršūnę žvalgausi, ar Augščiausiojo Ranka nepaleis mūsų žemėn baltojo Laisvės Balandžio...

N. KARYS—Aš mačiau, eidamas per mūsų kraštą, kaip vėlų vakarą, žiburį užgesinus, motina su mažu kūdikiu kalba vakarinius poterius... Ir mano šiurkšti kario širdis-nesudrebėjusi nė karto nuo galingiausių patrankų griausmo, girdėdama maldos žodžius, kuriuos kartojo nekalto mažyčio lūpos, suvirpo, tarsi smuiko styga. Aš mačiau, kaip toji mažyčio kūdikio *didelė* malda keliavo, kaip šviesi žvaigždė, tiesiai į dangų. Ir žinai, senasai kovų bičiuli, kodėl? Nes kiekvieno kūdikio maldoj kasdienėj sparnuotos *laisvės* žodis įpintas...

Ne, Dievas išklausys mūsų nekaltųjų maldų! Kitaip neliks nė vieno tauraus kraujo lietuvio...Neliks mūsų senos ir darbščios taikingos tautos...Tikėk, *tikėk,* broli, ir aš tikiu, jog auksinis rytmečio aušros spindulys praplėš tirštus nakties rūkus ir užlies *laisvės* potvyniu mūsų Lietuvą.--

INVALIDAS—Ak, kokia šviesi vidunakčio valanda! Ir Tavo žodžiai, tarsi šviečiančios strėlės, paleistos iš mūs vyčių saidokų...Ruoškitės, broliai *(entuziastingai)* žygiui valanda artėja... Budėkite...Aš regiu savo dvasios akimis besikeliančią ir bundančią Lietuvą--

*N. KARYS—(iškilmingai)*O tu, senųjų laisvės kovų kary, pasiruošk galinga ranka įsiūbuoti augštam kuore nutilusį Laisvės Varpą--

(Keli varpo dūžiai, pereiną į didingą iškilmingą ir pakilią muziką. Finalui duoti fanfarų ar triukšmingos simfoninės muzikos efektingą pabaigą).

kyklą, dainuodami savo pamėgtąją dainą "Už beržyno, už gajyno"... Ir vėl visą likusią žiemos dalį mokykla nebeveikė.

1912 m. rudenį miestelyje įsteigus lietuviškąją "Saulės" mokyklą, pradėjome ją lankyti. Visas miestelis buvo grafo Plioterio (Plater-Zyberg) nuosavybė. Kada rusiškajai mokyklai "nebuvo" namų, lietuviškajai atsirado, panaikinus Charžauskienės karčiamą. Grafas daugiau nebeišnuomavo namų ir valdinei degtinės parduotuvei, vadinamai "monopolis". Tie namai liko išnuomoti atvykusiam gydytojui ir jo įsteigtai vaistinei. Iki tol jų nebuvo.

Nebeišnuomavo namų ir žydams. Miestelyje dingo girtavimo įstaigos, žydų krautuvės, o atsirado lietuviškos mokyklos, lietuviškos krautuvės, gydytojai ir vaistinės. Miestelis pasidarė visai lietuviškas ir blaivus. Toks buvo ir visą Nepriklausomybės laiką. Tik 1940 m., rusams okupavus Lietuvą, ir Kurtuvėnuose atsiradus raudonajai įgulai, rusų karininkai pareikalavo Šiaulių kompartijos miestelyje atidaryti svaiginamųjų gėralų pardavimą. Tas pareigas užkrovė vietiniam kooperatyvui. Rusams sunku buvo įsivaizduoti, kaip miestelis gali būti be svaiginamųjų gėrimų parduotuvės.

NENORI GIEDOTI CARO HIMNO

Ir lietuviškoje mokykloje mokiniai nerimo, streikavo. Šį kartą prieš rusų caro himną "Bože, caria chrani". Dainų pamokoms mokinius atvesdavo į kleboniją. Ten buvo pianinas ir vikaras kun. Antanas Šufinskas mokė lietuviškai dainuoti. Greta lietuviškųjų dainų pradėjo mokyti ir caro himną giedoti.

Kai lietuviškai dainuodavo, dainos skambėdavo gražiai, nes daug mokinių turėjo gražius balsus. Bet kai tik pradėdavo giedoti caro himną, tuoj visų balsai "pagesdavo". Imdavo kvarkti, kaip varlės baloje. Vikaras ir pykdavo, ir juokdavosi, bet nieko nepadarė. Gražiai prašydavo, kad išmoktų. Aiškindavo, kad ir jis neapkenčia caro, bet kad reikia mokėti. Girdi, kai atvažiuos rusų mokyklų inspektorius tikrinti mūsų mokyklos, turėsime jam pasirodyti, kad ir mes mokame caro himną. Nemokėdami galime turėti nemalonumų ir mokytojai, ir mokiniai. Bet ir tai nepaveikė mokinių. Visą laiką kvarkė varlių balsais. Matyt, Žadvainių mokyklos dvasia dar tebepersekiojo juos neapkęsti visko, kas yra rusiška.

Kai Kurtuvėnuose buvo įsteigta lietuviškoji mokykla, tai vyriausybė ir Žadvainių mokykloje pakeitė mokytojus. Rusą Zykovą kažkur kitur iškėlė, o į Žadvainius atkėlė lietuvę mokytoją Slyvauskienę, vėliau buvusio 1918 m. Vilniaus savanorio kūrėjo ir Lietuvos kariuomenės kapitono Slyvausko motiną.

Po vienu stogu buvo "Saulės" mokykla ir kooperatyvas, žydų prekybininkų pabaisa. Vieną vidurnaktį 1913 m. minimas namas su mokykla ir krautuve sudegė. Gaisras įtartinas, nes pečiai buvo kūrenami tik iš ryto. Visi įtarė žydą krautuvininką, nes matę jo krautuvėje jau supakuotas jo prekes. Jo krautuvė buvo visai arti kooperatyvo. Žinoma, kooperatyvas jam labai kenkė.

PLATINU SPAUDĄ

Mano tėvukas platino Seinuose leidžiamą populiarų savaitraštį "Šaltinį". Jis buvo įdomus ir daugiausia skaitomas. Kai išmokau skaityti ir rašyti, perėmiau iš tėvuko spaudos platinimo darbą. Vaiko užsidegimu ėmiausi "Šaltinį" platinti. Netrukus kas savaitė jo ateidavo mano vardu po 40 egzempliorių. Vieni skaitytojų būdavo metiniai prenumeratoriai, už metus užsimokėję po 3 rublius, kiti būdavo nuolatiniai metiniai, kas savaitė mokėdami po 8 kapeikas, o tretieji atsitiktini skaitytojai, taip pat mokėdami po 8 kap. už 1 egz. Tokia jau kaina buvo už atskirą egzempliorių. 40 egz. anais laikais išplatinti nelabai turtingoje apylinkėje buvo nemažas skaičius. Iš platinimo turėdavau ir nuostolių. Kai kuriems, neturintiems pinigų, duodavau skolon. Kiti neatsilygindavo.

Kitiems laikraščiams sudarydavau grupines prenumeratas. Po kelis skaitytojus vienai prenumeratai. Žmonėms trūkdavo pinigų, taigi keletas susidėję įstengdavo laikraštį išsirašyti. Bet tokių nedaug teturėjau, nes visą dėmesį buvau atkreipęs į "Šaltinio" platinimą.

Daugiausia vargo turėdavau su davatkomis. Ir jų nepamiršdavau. Jų keleta įkalbėjau susidėjus išsirašyti Seinuose leidžiamą dvisavaitinį religinį laikraštėlį "Spindulys". Metams kainavo 1 rub. 50 kap. Jos sutiko ir susidėjo, bet iš manęs pareikalavo, kad kiekvieną numerį joms perskaityčiau. Girdi, jos galinčios skaityti tik iš maldaknygių.

Sutikau su davatkų sąlygomis, kad tik daugiau laikraščių ateitų į mūsų apylinkę. Nenorėjau, kad mūsų Kurtuvėnai spaudos atžvilgiu būtų atsilikę.

Būdavo, kai gaudavau "Spindulį", tai imu ir surenku davatkas į vieną kambarį. Joms perskaitau visą "Spindulį" ir kas joms neaišku — paaiškinu. Davatkos būdavo patenkintos. Dėl to dvaro darbininkų išdykę vaikai pradėjo mane pravardžiuoti "davatka", "bernardinu", ir kitais pavadinimais. Su dvaro ir miestelio vaikais nesugyvendavau, nes jie buvo nekultūringi ir nesiduodavo paveikti į teigiamą pusę. Tamsūs tėvai nemokėjo jų auklėti. Daugiausia teko draugauti su kaimo ūkininkų vaikais. Jie šventadieniais pas mane užeidavo ir

laikraščių, ir knygų gauti. Ir rimtai su jais pasikalbėdavome.

Prieš Naujuosius Metus gaudavau po daug "Šaltinio" kvieslių sekantiems metams išsirašyti laikraštį. Kad kvieslys daugiau pasiektų žmonių, daug jų išlipindavau miestelyje šventadienių rytais. Mat, iš kaimų į bažnyčią susirinkę žmonės galėdavo perskaityti.

Bet baimės turėdavau dėl miestelio ir dvaro padykusių vaikų. Jie pamate, kad čia yra Stasiuko darbas, galėtų nuplėšti. Taigi, ėmiausi priemonių, kad niekas nematytų, kas tuos kvieslius lipina miestelyje.

Prieš Kalėdas juk Adventas, anksti laikomi rarotai. Žmonės eina labai anksti į bažnyčią. Kad nepamatytų, kas lipina kvieslius, tekdavo dar anksčiau juos išlipinti. Į talką pasikviesdavau dviem metais vyresnį brolį. Na, ir išlipdydavome "Šaltinio" kvieslių paliai šventorių, prie krautuvių ir kitose vietose, kur susitelkia daugiau žmonių. Kai prašvinta, jau pilnas miestelis baltuoja kvieslių. Vaikštau ir seku, ar daug žmonių juos skaito. Per savaitę vėjas ir sniegas sunaikina kvieslius. Kito sekmadienio anksti rytą vėl su broliu lipdome kvieslius. Ir niekas nepastebėdavo, kad tai vaikų — Stasiuko ir Jonuko darbas. Visi manydavo, kad tai klebonijos darbas. Todėl ir vaikai nesikėsindavo nudraskyti. Kviesliai daug padėdavo įkalbėti žmogui laikraštį išsirašyti.

PRADEDU RAŠINĖTI Į LAIKRAŠČIUS

Beskaitant, kilo noras ir pačiam ką nors parašyti į laikraščius. 1910 m. vasarą mūsų apylinkėje galvijai pradėjo sirgti užkrečiama nagų ir, rodos, snukio liga. Na, ir parašiau keletos eilučių žinutę į "Šaltinį". Jis išspausdino. Na, ir užsidegiau rašinėti. Pasidariau savo apylinkės korespondentu. Rašinėjau ne tik į "Šaltinį', bet ir į kitus. Net į dienraštį "Viltį". Išsirašydavau ir ją.

Pagaliau parūpo ką nors didesnio parašyti, negu žinutės. Bet nesisekė. Redakcijos atsakymuose vis gaudavau atsakymus: "Netinka". "Šiuo tarpu netinka". Bet nerimau ir užsispyręs rašiau, kol 1912 m. vasarą "Šaltinis" savo priede jaunimui "Vainikas" įsidėjo mano rašinėlį "Amerikon važiuoti ar kariuomenėn eiti". Raginau jaunimą nebėgti į Ameriką, bet išmokti amatų ir atitarnavus kariuomenėje likti Lietuvoje. Tėvo įkvėptas svajojau apie lietuvių sukilimą prieš rusus. Šiame savo rašinėlyje turėjau paslėptą mintį, kad kuo daugiau jaunimo ir net kariškai paruošto liktų Lietuvoje ir atėjus sukilimo metui, galėtų sėkmingai kovoti prieš rusus. Redakcija mano rašinėlio pabaigą gerokai ištaisė. Gal ten buvo perdaug vaikiškų naivumų. O gal kai ką ir per atvirai išsireiškiau.

"Daugiausia vargo turėdavau su davatkomis..."

Daugiau rašinėti į spaudą pradėjau 1916 m. Rusijoje. Ten ėjo keletas lietuviškų laikraščių. Jau beveik visi mano rašiniai būdavo įdedami. Mat, išaugau, ir vaikiškų naivumų nebebuvo.

Mano priešai rašinėti į laikraščius dar prieš Pirmąjį Didįjį Karą buvo mamytė ir Kurtuvėnų pašto valdininkai rusai. Mamytė vis bumbėdavo, kad veltui leidžiu pinigus pašto ženklams ant laiškų į redakcijas. Pašto ženklas vidaus laiškui kaštuodavo po 7 kapeikas, o piklevotų miltų svaras tik 5 kapeikas. Mamytės apskaičiavimu, kiek būtų galima miltų nupirkti už tai, ką išleidžiu laiškams.

Tėvukas mamytę sudrausdavo. Girdi, jeigu vaikas rašo, tai eina geru keliu. Ar geriau būtų, kad jis drauge su kitais dvaro ir miestelio vaikais daužytųsi, tvirktų ir augtų į kokį nors banditą.

Pašto valdininkai mano laiškus į redakcijas naikindavo ir perskaitydavo, ką rašau. Paskui savo laiškų į redakcijas nebesiuntinėjau per Kurtuvėnų paštą. Įduodavau dvaro kumečiui, kuris su vienu pašto valdininku važiuodavo į Šiaulius pašto parvežti, kad jis įmestų Šiaulių pašte. Kumetis, matyt, neišsiplepėdavo drauge su juo važiavusiam valdininkui, kad vežioja mano laiškus į Šiaulių paštą.

(bus daugiau)

DIDŽIOSIOS ŠVENTĖS PROGA

Vasario 16-ji — Didžioji Lietuvių Tautos šventė, nepriklausomybės atgavimo šventė.

Šiais metais minėsime atkurtos nepriklausomos Lietuvos 41 metų sukaktį.

Jau 19-tą kartą šią sukaktį mūsų tauta mini būdama okupantų pavergta.

Nežiūrint koks būtų sunkus ir ilgas išsilaisvinimo kelias, vilties atgauti laisvę lietuvis niekad nenustos.

Laisvės troškimas ir jos siekimas yra prigimtas — natūralus kiekvieno paskiro žmogaus ir tautos pasireiškimas. Tos, Dievo įkvėptos žmogui savybės niekas mums negali nei atimti, nei užginčyti.

Tik laisva tauta gali savo kultūrą, gerbūvį ir žmonišką gyvenimą sukurti.

Tauta, kai ji nesiekia laisvės, laisvės reikalui nesiaukoja, yra pasmerkta žūti.

Jei lietuvių tauta nežuvo nuo kryžiuočių ir kalavijuočių kardų ir ugnies, jei ji atsilaikė prieš totorių čingis-Chano puolimus, jei ji nežuvo nuo baltųjų rusų carų priespaudos, — nežus ir nuo raudonųjų vergijos. Istorija tuo atžvilgiu yra nenuginčijamas liudininkas. O ji byloja, kad ir žiauriausiojo tirono vergijos pančiai užkrauti tautoms prieš jų valią, su laiku būna sutriuškinti.

Tad nepalūžkime dvasioje. Siekime laisvės su didžiausiu savo jėgų įtempimu, su pasiaukojimu, su giliu susiklausymu ir vieninga valia.

Nepalikime skolingi savo tėvų žemei. Atiduokime savo dalį kas kuo galime Lietuvos Laisvės aukuran. Tik taip galvodami ir taip elgdamiesi, galėsime pasakyti: dariau viską, kaip pridera garbingos lietuvių tautos sūnui (dukrai), kad mano tėvynei — Lietuvai laisvės rytojus kuo greičiau išaušty.

Lietuvos nepriklausomybės šventės proga Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovė" Centro Valdyba siunčia nuoširdžiausius sveikinimus visiems lietuviams tėvynėje, ištremtiems į Rusijos plotus ir esantiems išeivijoje laisvuose kraštuose.

Ta proga atskiras pasveikinimas visiems Veteranams-Ramovėnams, Savanoriams-Kūrėjams, Lietuvos Laisvės Kovų Invalidams, šauliams ir Birutininkėms.

Lietuvių Veteranų Sąjungos
"RAMOVĖ"
Centro Valdyba

PRISIMINKIM KARIUS KOVOTOJUS

POV. DIRKIS

Mūsų lietuviškoje periodinėje spaudoje labai tankiai užtinkame pranešimus bei aprašymus apie ruošiamus arba jau įvykusius minėjimus įvairiems mūsų tautos žymiems vyrams, jau nukeliavusiems į amžinybę. Tačiau buvę kariai-kovotojai mūsų tarpe yra lyg pamiršti: jiems neruošiami jokie minėjimai, akademijos ir jų nuopelnai tautai ir Tėvynei, atrodo, lyg neįvertinami. Dabar gi, ypač šiais jubilėjiniais metais, tektų juos bent mūsų karinėje spaudoje atsiminti.

Šių metų pradžioje visuose laisvuose kraštuose lietuviai labai gražiai atšventė ir paminėjo 40 m. Lietuvos Nepriklausomybės sukaktį, o dabar rudenį švęsime ir minėsime 40 m. Lietuvos kariuomenės atsikūrimo sukaktį. Tat ta proga būtų labai gražu ir pravartu savo spaudoje tuos karius-kovotojus, kurie padėjo savo gyvybes ant Tėvynės aukuro, ginant Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, atžymėti. Juk gražiausiais tokiais karių-kovotojų žiedais yra nusėtas visas Lietuvos Nepriklausomybės kovų istorijos kelias. Jie įvykdė Nepriklausomybės 1918 m. vasario 16 d. giliai prasmingą aktą; jie apvainikavo Lietuvos Nepriklausomybę nevystančiu garbės vainiku. Kadangi leidžiamoje Lietuviškoje Enciklopedijoje nevisiems vietos yra, tai mes juos paminėkime savo "Karyje". Keletą jų čia ir aš paminėsiu.

Vyr. ltn. Juozas Andriūnas žuvo 1920 m. Giedraičių kautynėse. Jį nušovė lenkų karininkas ties Bekupių dvaru. Vyr. ltn. Andriūnas buvo kilęs iš Dusetos val., Zarasų apskr.

Kpt. Eduardas Noreika, gimęs 1897.X.10 Rygoje. Karininko laipsnį gavo carinėje rusų kariuomenėje. 1919 m. sausio 5 d. stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Tarnavo 2 pėst. D.L.K. Algirdo pulke. Dalyvavo kovose prieš bolševikus, bermontininkus ir lenkus. Lengviau buvo sužeistas bolševikų fronte ir atsisakė eiti į ligoninę. Sunkiau buvo sužeistas kovose su lenkais ties Giedraičiais. Už pasižymėjimus kautynėse apdovanotas dviem Vyčio kryžiais.

Žuvo 1923 m. sausio 15 d. ties Klaipėda.

Ltn. Mačiukas 1920 m. lapkričio mėn. kautynėse su lenkais ties Giedraičiais buvo sunkiai sužeistas. Jį sužeistą nešė iš kautynių lauko du mūsų kareiviai, kuriuos vijosi lenkai. Vienas nešusių mūsų kareivių buvo sužeistas ir likęs kitas nebepajėgė vienas nešti. Lenkai pasivijo, ltn. Mačiuką paėmė į nelaisvę ir nugabeno į Vilniaus ligoninę. Ten nuo žaizdų jis mirė.

Ltn. Kazys Matulaitis, kilęs iš Tarpučių kaimo, Šumskų val., Marijampolės aps. Savanoriu įstojo į 2 pėst. pulką 1919 m. sausio 7 d. Baigęs Karo Mokyklą, grįžo atgal į 2 p. pulką. Dalyvavo kautynėse su bolševikais, bermontininkais ir lenkais. Kautynėse su bermontininkais ties Radviliškiu buvo sužeistas. 1920 m. lapkričio 21 d., puolant lenkus Giedraičių kryptimi, ties Seirūnų palivarku buvo sunkiai sužeistas. Nors ir sužeistas, bet visą laiką iki pat mirties teiravosi apie kautynes. Mirė kitą dieną.

Ltn. Pranas Telksnys gimė 1890 m. gruodžio 25 d. Runėnų kaime, Aluntos parapijoje, Utenos aps. 1919 m. kovo 10 d. stojo savanoriu į Karo Mokyklos I laidą. Baigęs mokyklą, buvo paskirtas į 2 pėst. pulką. Dalyvavo kautynėse su rusais-bolševikais, bermontininkais ir lenkais. Giedraičių kautynių metu, 1920 m. lapkričio 21 d., puolant lenkus ties Bekupės dvaru, ltn. Telksnys buvo sunkiai sužeistas. Kareiviai jį vedė iš kautynių, bet bevedant nauja lenkų kulka jį nukovė.

Vasario 16 toji Kaune
Nepriklausomoje Lietuvoje

Lakūno ltn. Juozo Kumpio iškilmingos laidotuvės Šiauliuose 1920 m.

Iš H. Bezumavičiaus rinkinio.

Ltn. Vincas Gvildys gimė 1887 m. liepos 23 d. Žuklių kaime, Šakių aps. Karininko laipsnį įgijo rusų kariuomenėje. 1917—1918 m. yra tarnavęs ir tautiniame rusų kariuomenės lietuvių batalione. Grįžęs iš Rusijos į Lietuvą, 1919 m. sausio 13 d. stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Tarnavo 2 pėst. pulke. Kariavo prieš rusus-bolševikus, bermontininkus ir lenkus. 1920 m. lapkričio mėn. 21 d., kovų metu su lenkais ties Giedraičiais, žuvo.

Ltn. Serafinas Oželis gimė 1901 m. spalio 8 d. Igliaukos bažnytkaimyje, Javaravo val., Marijampolės aps. 1919 m. sausio 22 d. stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Baigęs Karo Mokyklos I laidą, tarnavo 2 pėst. pulke. Kovojo prieš rusus-bolševikus ir bermontininkus. 1919 m. lapkričio 21 d. lietuviams puolant bermontininkus, ltn. Oželis buvo sunkiai sužeistas ir nuo žaizdų mirė. Už pasižymėjimus kautynėse ties Radviliškiu buvo apdovanotas Vyčio kryžiumi.

Ltn. Juozas Kumpis gimė 1901 m. Šiaulių mieste. 1919 m. pradžioje stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę, į organizuojamą Lietuvos karo aviaciją. Baigė pirmąją karo aviacijos laidą. Lietuvos karo aviacijos lakūnai mokiniai pirmieji savarankiškai pakilo į orą Stašaitis iš pirmosios lakūnų grupės ir Kumpis iš antrosios grupės.

1920 m. spalio 4 d. lakūnas ltn. Kumpis su žvalgu vyr. ltn. Pranckevičium bombardavo lenkų kariuomenę ties Varėna. Lenkai, apšaudydami jo lėktuvą, sunkiai sužeidžia ltn. Kumpį. Netekęs sąmonės su lėktuvu nusileidžia lenkų pusėje. Spalio 10 d. nuo žaizdų mirė Marcinkonyse. Lenkai jo kūną grąžino lietuviams. Palaidotas tėviškėje — Šiaulių miesto kapinėse. Už pasižymėjimą kautynėse apdovanotas Vyčio kryžiumi.

Ltn. Pranas Saldukas kilęs iš Suvalkijos. Baigęs Karo Mokyklą, buvo paskirtas į 5 pėst. D.L.K. Kęstučio pulką. 1920 m. kovų metu su lenkais vadovavo 6 kuopai. Tų metų rugsėjo 22 d. lenkia klastingai puolė lietuvius Suvalkijoje. Ltn. Saldukas su savo kuopa kovojo ties Beržininkais, Seinų aps. Tą dieną netikėtai užpulti, lietuviai turėjo labai didelių nuostolių. Ltn. Saldukas ilgiausiai atkakliai gynėsi nuo puolančios lenkų kavalerijos. Tik jam žuvus, kuopa pasitraukė.

Viršila Andrius Gudaitis, kilęs iš Tauragės aps., tarnavo Vilniaus batalione. Vyras buvo nepaprasto narsumo ir atkaklumo. Nors neilgai teko jam fronte tarnauti, bet už pasižymėjimus kautynėse jau buvo apdovanotas dviem Vyčio kryžiais. Du kryžius labai nedaug tėra gavę.

1919 m. rugpjūčio 30 d. Vilniaus bataliono 2 ir mokomoji kuopos puolė bolševikus prie Grivos (Daugpilio priemiesčio) ir norėjo juos išvyti už Dauguvos upės. Vrš. Gudaitis tuomet tarnavo mokomojoj kuopoj ir prisidėjo prie jos vadovavimo kautynėse. Puolė rusus narsiai ir atkakliai, nesisaugodamas kulkų. Tose kautynėse žuvo.

Viršila Pijus Žadeika 2 pėst. pulko eilėse kovojo prieš rusus-bolševikus, bermontininkus ir lenkus. 1920 m. lapkričio 21 d. kovose su lenkais ties Bekupės dvaru buvo sužeistas, bet nepaliko kovotojų eilių. Perėjo priešpuolin ir sumaniai, energingai vadovaudamas, išlaikė kuopą tvarkoje ir atmušė daug stipresnes lenkų jėgas. Nuo žaizdų mirė. Apdovanotas dviem Vyčio kryžiais ir prancūzų karo medaliu.

Vyr. psk. Alfonsas Stankevičius kovojo 2 pėst. pulko eilėse. 1919 m. spalio 21 d. kautynėse su rusais-bolševikais prie Daugpilio paėmė du priešo kulkosvaidžius. 1920 m. rugsėjo 23 d. pats vienas išardė tiltą per Pariečių ir tuo būdu sulaikė smarkiai puolančius lenkus. Buvo apdovanotas Vyčio kryžiumi. Žuvo 1920 m. spalio 31 d. kautynėse su lenkais ties Giedraičiais.

Eil. Leonas Vacbergas. Buvęs Šiaulių gimnazijos moksleivis. Kilęs iš Šiaulių apylinkės. Nedidelio Zoknių dvaro savininko sūnus. Turėdamas 17 metų amžiaus, 1919 m. sausio mėn. stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę Kaune. Tarnavo elektrotechnikos batalione. Buvo ryšininkas.

Redaguoja V. A.
Mantautas, 38
Sawtell Ave.,
Brockton 39,
Mass.

TREMTIES TRIMITAS

RŪPINKIMĖS JAUNIMU — TAUTOS ATEITIMI

"Su tautos ateitimi susirišti galima tik per savo vaikus".

(Vladas Putvinskis-Putvys)

Vasario 16-ajai atėjus, mūsų mintys daugiau negu bet kada krypsta į Tėvynę Lietuvą, ir mes savo širdyse stipriname ryžtą palengvinti jos kančias ir pagreitinti jos išlaisvinimą, vieningai dirbdami tautos gerovei nežiūrint įsitikinimų bei pažiūrų skirtumo.

Ypač kiekvienas šaulys ir šaulė turi įsisąmoninti Vinco Kudirkos žodžius: "Vardan tos Lietuvos vienybė težydi", nes tautos vienybės idėja yra vienas pačių svarbiausių Šaulių Sąjungos tikslų. Broliškai ištiesę vieni kitiems rankas, tremtyje turime statyti lietuvybės tvirtovę, kurios jokios nutautėjimo audros nepajėgtų sugriauti ir sunaikinti.

Atsikūrusi tremtyje, Šaulių Sąjunga gerai save atstovauja atliekamais darbais Lietuvos ir lietuvių tautos labui. Tačiau labai gaila, kad daugumoje vietovių susibūrė tik vyresnės kartos šauliai, o jaunimo beveik nėra. Senieji šauliai yra tik dabartis, o ateitis priklauso jaunajai kartai. Kokia bus mūsų jaunoji karta, tokia bur ir lietuvių tauta. Kad Šaulių Sąjunga, kaip tautos jungėja, ugdytoja ir gynėja, amžiais būtų gyva ir veikli, reikalinga į Sąjungą suburti jaunąją kartą, įtraukti ją į šaulišką veiklą, kad, laikui bėgant, išretėjus senųjų šaulių veteranų eilėms jaunimas galėtų užimti jų vietas ir su dar didesne energija tęstų jų darbą.

Kad šauliško jaunimo darbas tremtyje yra ne tuščia svajonė, rodo gražus Čikagos pavyzdys, kur puikus jaunųjų šaulių būrys jau kelinti metai rengia vaidinimus, pasirodymus ir išvykas, šoka tautinius šokius, nenuilstamai talkininkauja Centro Valdybai ir gyvai reiškiasi įvairiose kitose visuomeninio darbo srityse. Kas galima vienoje vietovėje, galima ir kitur, tik reikia tikro noro, tvirto pasiryžimo ir nuolatinių pastangų.

Todėl negaišdami laiko kibkime į darbą! Šaulių vienetuose steikime sporto skyrius, o ypatingą dėmesį kreipkime į *meno kuopeles*. Pradedant organizuoti meno kuopeles, visų pirma

---

1919 m. balandžio 8 d. kautynių metu su raudonaisiais rusais ties Strošiūnų I kaimu (tarp Žiežmarių ir Vievio, Trakų aps.) eil. Vacbergas kovų lauke tiesė telefono liniją. Raudonieji rusai jį pastebėjo ir keliais kulkosvaidžio šūviais nukovė.

Lietuvos kariuomenės kūrėjai savanoriai daugiausia buvo darbininkų ir smulkių ūkininkų sūnūs. Eil. Vacbergas buvo iš lietuvių dvarininkų, kokių labai maža teturėjome savanorių kūrėjų eilėse. Kitų Lietuvos dvarininkų sūneliai nuėjo į lenkų kariuomenės eiles.

Eil. Kostas Skinulis. Kilęs iš Surviliškio val., Kėdainių aps. Tarnavo Vilniaus batalijono kulkosvaidžių komandoje. Buvo pašauktas. Apsišvietęs kaimo berniukas, buvęs pavasarininkas. Jo šūkis: **Niekai gyvybė, jeigu Tėvynė vėl būtų priešų pavergta** buvo populiarus mūsų kariuomenėje. Buvo išrašytas kai kurių dalių kareivinių sienose, paveiksluotuose lietuvių karių laiškų vokuose ir kt.

Eil. Skinulis žuvo 1919 m. rugpjūčio 30 d. kautynėse su raudonaisiais rusais prie Grivos (Daugpilio priemiesčio, Latvijoje).

Čia aprašiau tik kelioliką garbingai žuvusių už Tėvynę mūsų karių. Būtų pageidautina, kad ir kiti, ypač kovų dalyviai, aprašytų žuvusius, kokius žino. Trumpiau ar ilgiau. Kiek apie ką turi žinių. Būtų nors ir menkutis paminklėlis svetur tiems mūsų karžygiams, kurių kapai ir paminklėliai Lietuvoje priešo išniekinti arba sunaikinti.

Lietuvoje, karinėje spaudoje, buvo daug aprašyta mūsų žuvusiųjų, bet priešas tą spaudą sunaikino, kad neliktų atsiminimų, keliančių lietuvių patriotizmą. Ką dar galima, turėtumėm atkurti svetur, kol dar nevisi kovų liudytojai yra išmirę.

raskime meno vadovą, kuris suprastų tremties jaunimo dvasią. Toks vadovas turėtų būti vyresnio amžiaus ir *jaunimo mėgiamas;* tik tada turėsime tarpusavio susiklausymą ir darnų darbą bei veiklą. Meno vadovas turi susirasti sau talkininkų, kaip tautinių šokių mokytoją, režisorių ir kt., ir tik po to jis gali pradėti kviesti meno kuopelės narius į vaidintojų, tautinių šokių ir kt. grupes. Susiorganizavus meno kuopelei, kuopelė iš savo narių tarpo išsirenka kuopelės administratorių, turto globėją ir seniūną, kurie kartu su meno vadovu sudaro kuopelės valdybą. Kuopelei didėjant, gali būti išrenkami meno vadovo ir administratoriaus padėjėjai. Jaunimas su visa savo jaunystės neišsemiama energija turi nuolatos judėti, dirbti, veikti, repetuoti. Meno vadovo ir jo padėjėjų pareiga yra sudaryti tai veiklai tinkamas sąlygas, ir ne tik savo apylinkėje ar mieste, bet ir kitur, kad jaunimas su savo vaidinimais ar pasirodymais galėtų išvykti į kitas vietoves. Į meno kuopeles kviestini ne tik šauliai, bet ir kiti asmenys, jų iš karto neverčiant tapti šauliais; praktika rodo, kad ir ne šauliai, dirbdami meno kuopelėje, nejučiomis įsijungia į šaulišką veiklą ir vėliau įstoja į šaulių eiles.

Kadangi Šaulių Sąjunga yra ne tik kultūrinė, bet kartu ir Tėvynės gynimo organizacija, tai ir šaulių meno kuopelėse, savaime suprantama, turi būti drausmė ir susiklausymas. Tačiau meno vadovas čia turi įsisąmoninti, kad esame ne savo žemėje, bet tremtyje, ir kas buvo nepriklausomoje Lietuvoje, šiandien ne viskas jau tinka. Vadovas gali palaikyti drausmę tik savo autoritetu, taktiškumu ir tėviškai pamokančiu žodžiu.

Mieli broliai ir sesės šauliai! Tegul šie metai būna mums gyvos, judrios veiklos ir *jaunimo vajaus* metai! Nieko nelaukdami, visuose mūsų vienetuose įtraukime kaip galima daugiau jaunimo į šaulių tarpą. Turėdami pas save gražų, idėjinį ir tautiniai susipratusį jaunimą, žinosime, kad mūsų darbas nėra veltui, kad jį tęs naujos tankios jaunųjų šaulių gretos, tvirtai ir nesvyruojančiai žengdamos LIETUVOS KELIU.

(VYTIS)
LEGATION DE LITHUANIE
PRES LE SAINT-SIEGE
NR. 7462.
Roma, 1959 m. sausio mėn. 27 d.

Gerb. P. Vaidievučiui A. Mantautui,
LŠST C V Ryšių Skyriaus
Viršininkui.

Aukštai Gerbiamas p. Viršininke

Susipažinęs su L. Šaulių Sąjungos padarytais žygiais ryšium su Pasiuntinybę prie Šv. Sosto palietusiais įvykiais, aš noriu labai karštai padėkoti Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje Centro Valdybai ir visiems Sąjungos nariams už jų labai vertingą paramą, kurią jie taip spontaniškai suteikė Lietuvos valstybinei institucijai apginti. Kaip praeityje taip ir šiuo kartu šauliai stovėjo pirmose eilėse parodydami kaip giliai jie atjaučia Lietuvos reikalus.

Aš esu tikras, kad toji reakcija, kurią lietuviškoji visuomenė parodė visiems žinomų sunkumų metu, turės didelės reikšmės ateityje.

Prašau priimti tikros pagarbos žodžius.

S. GIRDVAINIS
Jg. Ministeris

Kelmės ir šiluvos šauliai pakeliui į Kauną, į Šaulių Sąjungos dešimtmečio sukaktuves 1929 m.

Miršta už savo kraštą — per vieną dieną tėvynei daugiau patarnauja, kai kiti per visą savo gyvenimą.

Periklis

GIMTOJI ŽEMĖ

O žeme, brangiosios tėvynės —
Gėlėtais vainikais puošta;
Kūrybos, gyvybės šaltini,
Per jėgą tu mums išplėšta.

Ir skundas ir aimanos tavo
Per erdvę pasiekia ausis.
Kai krisdami broliai dejavo — —
Iš skausmo mums plyšo širdis.

Mes siunčiame maldą karščiausią,
Ir prašom globos iš dangaus.
Žudynės visvien nesiliauja,
Kol kraujo besočiai prigers...

Ne kerštо, teisybės tik šaukiam!
O žmonės, kur jūsų širdis?...
Mes pergalės himną jau traukiam,
Kad būtų tvirtesnė viltis!

K. Kodatienė

Praamžina viso gyvio gimdytoja motina penėtoja žemė visų tautų laikoma didžiausias šventčiausias turtas.

Už tą šventą neišsemiamą viso gyvio ir labo šaltinį liejo žmonės per amžius savo prakaitą ir kraują.

Dėl žemės kovoja amžinose varžytinėse visas augalų pasaulis ir tas iš jų gauna viršų, kuris sugeba tvirčiau į ją įsmeigti savo šaknis, kuris išgali auksčiau viršun iškelti savo stiebą, kuris pajėgia savo lapais apskleisti didesnį žemės plotą.

Dėl žemės ir jos medžioklės ir ganiavos rajonų varžosi žvėrys ir paukščiai.

Kas turi žemę, tas turi gyvio ir labo šaltinį, turi laisvę ir valdžią.

Tauta be žemės — be ateities, paniekintas pasaulio įnamis, kampininkas.

Tauta, kuri turi ir valdo žemę, tampa pilnateisiu pasaulio piliečiu.

Lietuvis ypatingai tvirtai myli žemę, jaučia su ja ryšį, laiko save jos sūnumi. Aukščiausią liūdesio išreiškimą mato lietuvis veide "žemę pardavusiojo". Lietuviui žemelė yra šventa. kaip ir gaunama iš jos duona.

Vl. Putvys

Jau penkiolikti metai, kaip esame svetimos žemės kampininkais. O mylėjome savo tėvynę, kibte įsikibę laikėmės gimtosios žemės, tvirtai į ją įsmigę buvome savo šaknis ir augštai kėlėme laisvųjų vėliavų stiebus! Bet kai atėjo galingesnis, tvirtesnis, žiauri ranka rovė mus su šaknimis... Neprigyjame, nors ir svetingiausiuose kraštuose. Visur, kur beesam, savosios gimtosios žemės ilgimės, ne vienas tėvynę apleisdamas nors mažą žiupsnelį su savim jos pasiėmė.

O ir čia, pirkdami namus žiūrime, kad kuo didesnis žemės sklypas būtų, kad kuo erdvesnį darželį, sodnelį turėtume. Būdami daugiausia ūkininkų vaikai mes taip esame prisirišę prie žemės, kad bent kokio pakaitalo ieškome. Sėjame rūtas, sodiname tulpes, pinavijas ir kitas savo krašte pamėgtas gėles. Kiekvieno lietuvio džiaugsmu suvirpa širdis pamačius tris berželius, nes tai vis mūsų krašto, mūsų žemės sentimentai. Negalėdami gyventi savojoje žemėje, norėtume viską bent čionai perkelti... turėti...

Švęsdami keturiasdešimts pirmą Nepriklausomybės šventės sukaktį, ne tik Laisvės Varpo balsą išgirskime, bet ir savosios metų metais krauju laistomos žemelės skundą. Laisvieji vėjai teatneša linksmas ir liūdnas savuose laukuose teskambančias sesių, brolių meliodijas.

Tie visi, kuriuos gimtoji žemė išaugino ir savąja duona penėjo, diesnį prisirišimą ir jai jaučiame. Tačiau be prisirišimo ir meilės jai, ji mums ir daugiau pareigų uždėjo: savo meilę, prisirišimą kartų kartoms perduoti ir kovoti dėl šios žemės laisvės.

Vaikai stebisi Gedimino pilimi — gražiausiu šios vasaros Tautinės Skautų stovyklos įrengimu, kurią jie tik iš knygų bei pasakojimų žino, o čia tartum tikrą ant kalno su plėvesuojančia vėliava mato.

GRAŽIAI VEIKIA DETROITO ŠAULIAI

Detroito Šaulių Kuopos Valdyba turėjo keletą posėdžių ir numatė darbo planą 1959 metams.

Valdybos pakviestas, šaulys Marijonas Šnapšys atstovaus Šaulių Kuopą Detroito organizacijų centro posėdžiuose.

Nuo Kuopos įsisteigimo jau 11 šaulių užsisakė "KARĮ". Visi Kuopos nariai jau yra užsimokėję šaulio nario mokestį.

K.

Koks laimingas ir doras jaunimas užaugdavo savame krašte! Kokiu tvirtu žingsniu šauliai, šaulės žygiavome savojoje žemėje. Kokios tankios mūsų gretos ir koks darnus darbas buvo!

Dėkingi būkime savo žemei maitintojai ir skalsiajai jos duonelei, kad tvirtais nepalaužiamos dvasios ąžuolais mus užaugino. Tie, kurie patys tvirtesni jaučiamės, prilaikykime silpnesniuosius, kad nei vienas neprarastų vilties, kad visi tikėtume Nepriklausomybės prisikėlimu ir visi ryžtingai kiek jėgos leidžia dirbtume ir kovotume tol, kol savo gimtąją žemelę atvaduosime!

Pulkininkui-Ltn. Juozui Balčiūnui-Švaistui
Romano "Jo Sužadėtinė" Laureatui
Chicago, 1959 m. vasario 3 d.

Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovė" Centro Valdyba Sąjungos ir savo vardu nuoširdžiai sveikina Tamstą, Sąjungos ir Centro Valdybos narį, veteraną-karį, didįjį lietuvį-rašytoją, laimėjusį Draugo premiją už romaną "Jo Sužadėtinė".

Tamsta kaipo rašytojas ir karys esi savo tautai ir tėvynei-Lietuvai atlikęs didelius darbus kultūrinėje srityje. Daug vertingų knygų esi parašęs, daug esi darbo ir lietuviškos dvasios bei širdies įdėjęs, redaguodamas įvairius lietuvių karinius žurnalus nepriklausomoj Lietuvoj.

Mes giliai tikime, kad premijuotas romanas "Jo Sužadėtinė" ne bus paskutinis Tamstos įnašas lietuvių kultūros aruodan.

Šia proga nuoširdžiai linkime Tamstai kogeriausios sveikatos, skaidrios nuotaikos, ištvermės ir sėkmingos kūrybos ir toliau keliant ir turtinant mūsų tautos kultūrą.

Povilas Plechavičius
Pirmininkas
Antanas Rėklaitis
Sekretorius

Ponui Romui Keziui
130 Hendrix Street
Brooklyn 7, N. Y.

Brooklynas, 1959 m. Vasario 12 d.

Malonus Bičiuli,

Prieš ketvertą metų Jūs stojote talkon KARIUI jo tautiniame ir kultūriniame darbe. Jūsų vestas KARYJE skyrius JAUNIMAS IR KARIAI palaikė ryšį su lietuvišku atžalynu tremtyje, nes jaunimas ypatingai reikalingas tautinės mokyklos. Jūs supratote, kad KARYS gali duoti jaunimui tų lietuviškų dvasios gėrybių, kurių mes visi taip alkstame tremties laikais.

Pasitraukdamas dėl darbo gausumo, to paties jaunimo tarpe, Jūs KARYJE paliekate geriausius prisiminimus ir dėkingumą, kad stojote kaip savanoris didelėn talkon pačiu sunkiausiu KARIUI metu.

Dėkodamas Jums už keturių metų nenuilstamą talką ir pasišventimą perduodu kartu ir padėką visų KARIO redakcijos bendradarbių ir skaitytojų. Tikiu, kad mūsų atsiskyrimas yra tik laikinas.

Jūsų

Z. Raulinaitis
KARIO Redaktorius

JIE TURI TARNAUTI PAVERGĖJAMS

EDVARDAS ŠULAITIS

Prieš kiek laiko į mūsų rankas pateko nestora — 125 puslapių knygelė "Sportas Tarybų Lietuvoje", išleista Valstybinės politinės ir mokslinės literatūros leidyklos Vilniuje, 1955 m.

Ši J. Macaičio redaguota knygelė, kurioje telpa visa eilė atskirų autorių straipsnių, yra skirta "tarybinio" gyvenimo 15 metų (1940 - 1955) sukakčiai paminėti. Joje yra daugumoje pasigyrimai iš "tarybinio" laikotarpio ir nepriklausomojo Lietuvos sportinio gyvenimo niekinimai.

Knygelės įžangos pirmame sakinyje jau matome bolševikišką šabloniską išsireiškimą: "Štai jau penkiolika metų, kai Lietuvos darbo žmonės nusibloškė nuo savo pečių išnaudojimo jungą, ryžtingai pasuko tarybiniu keliu".

Ir toliau, atrodo, viskas yra paimta iš komunistų partijos vadovėlio, tik kai kur įrašant žodį "Sportas" ir "Fizinis auklėjimas". Čia skaitome:

"Komunistų partijos Centro komitetas savo istoriniu 1948 metų gruodžio 27 dienos nutarimu nubrėžė platų kelią fizinei kultūrai ir sportui toliau vystyti. Fizkultūrinis judėjimas turi būti masinis; vis augščiau turi kilti sportininkų meistriškumas; sąjunginių respublikų sportininkų uždavinys — pasiekti visasąjunginį lygį; mūsų šalies sportininkai turi iškovoti tarybiniam sportui pasaulines pergales pagrindinėse sporto šakose — tokie pagrindiniai uždaviniai buvo iškelti nutarime".

Čia reikia atkreipti dėmesį į paskutinįjį "nutarimą", kuriame sakoma, jog lietuviai *turi iškovoti* komunistams pasaulines pergales, t. y. tarnauti svetimiesiems ir dar ne paprastai, **bet prievarta** ("turi"). Taigi šis nutarimas tikrai liks istorinis, kaip Lietuvos sportininkų nužmoginimas ir jų pavertimas bolševikų "kilnių" tikslų įrankiu.

"Giliai dėjosi tarybiniai sportininkai nutarimo žodžius. Su padėka kalbėjo apie partijos rūpinimąsi tarybinio žmogaus sveikata, jo dvasinių ir fizinių jėgų harmoningu vystymu" — toliau čia rašoma. Ir kur gi jie galėjo nesidėti į širdį tuos žodžius, jeigu politrukai taip įsakė, o jų neklausymas garantuoja bilietą į Sibirą.

Apie nepriklausomos Lietuvos sportinį gyvenimą čia taip rašoma:

"Senesni sportininkai puikiai pamena tas nepaprastai sunkias sąlygas, kuriomis teko dirbti pavieniams entuziastams. Šachmatininkas Vladas Mikėnas kartu su karštu sporto rėmėju, teatro režisierium Borisu Dauguviečiu, būdavo priversti vaikščioti po Kauną ... su aukų lapais ir rinkti lėšas respublikos šachmatų pirmenybėms organizuoti".

Negi čia tų eilučių autorius nesupranta to skirtumo, kuris yra pastebimas tarp sportavimo pobūdžio nepriklausomoje Lietuvoje ir "tarybinėje" santvarkoje. Anksčiau sportas buvo privačiose rankose (bent daugumoje) ir iš sportininkų niekas nereikalavo kam nors tarnauti, todėl ir lėšas turėjo imti iš privačių šaltinių. O dabar komunistų partija ir sportą yra pajungusi savo tikslams, todėl yra labai normalu, jog ji ir vieną, kitą rublį jam numeta, kadangi sportas yra padarytas jų įrankiu.

Leidinio pradžioje St. Vaitiekūnas, savo str. "Vienos įmonės sportininkai" aprašo apie Inkaro gumos - avalynės fabriko sportinį gyvenimą, toliau V. Nakariakovas duoda nuotrupų apie kaimo sportininkų veiklą, R. Budrys supažindina su Vilniaus Žemės ūkio mechanizacijos technikumo sportininkais, Vyt. Steponaitis aprašo apie Europos bokso meisterį Algirdą Sočiką, o St. Vaitkūnas apie pasižymėjusį krepšininką Stepą Butautą.

Kiti straipsniai: "Kelias į meistriškumą" (apie tinklininkę Salomėją Jakelaitytę), "Jaunatviškas ryžtas" (apie tenisininką Algimantą Saunorį), "Visuomet priekyje" (apie dviratininką Kazį Paršaitį), "Didi šeima" (apie šuolininkę į vandenį Aldoną Kareckaitę), "Atkaklus žmogus (apie ėjiką Antaną Mikėną), "Tarptautinėje sporto arenoje" (krepšininko J. Lagunavičiaus kelionių įspūdžiai).

Beskaitant šiuos visus straipsnius, jaučiasi nemažas propagandos atspalvis ir čia daugelyje vietų yra prakišta mintis, jog už visus savo pasiekimus reikia būti dėkingiems "plačiosios šalies" vyriausybei, komunistų partijai ir už tai reikia stengtis jiems atsilyginti. Savo įsipareigojimus dabartiniams ponams gražiai nusako krepšininkas J. Lagunavičius paskutiniame savo aprašymo sakinyje:

"Lygiai kaip ir kitų brolišķųjų respublikų sportininkai, Tarybų Lietuvos atstovai nesigailėjo ir ateityje nesigailės jėgų, kad tarybinio sporto vėliava kiltų tarptautinėje sporto arenoje vis augščiau ir augščiau".

Taip rašo pavergtosios Lietuvos sportininkai, kuriems nėra kito kelio. Jeigu toks būtų, tai ir žodžiai, be abejo, būtų kitoki.

GENEROLO RAPORTAI

Gen. A.C. Wedemeyeris, nesenai išleistoj savo knygoje, Wedemeyer Reports, atvėrė daug nuslėptų, ar dar gerai visuomenei nežinomų II Pas. karo užkulisių. Jo knyga jau sukėlė daug kritikos ir, be abejo, bus komentuojama dar ilgą laiką.

Nuo 1940 m. iki 1943 m. autorius dirbo kaip karo planuotojas Pentagone, o vėliau buvo Kinijos karo teatro viršininkas.

Knygos įžangoje jis sako, kad karo planuotojams buvo daug kliūčių išvystyti prasmingą strategiją. Žymiausia kliūtis buvo komunistų įtaka juntama ir Pentagone. Komunistams terūpėjo šio karo pagalba tik savų tikslų įgyvendinimas — būtent, pasaulio užvaldymas. Kita didelė kliūtis buvo tas grand old man — Winston Churchillis, kuris "kaip mes kariai jautėme, niekaip negalėjo suderinti savo paties didžiosios strategijos supratimą su sveikais kariniais sprendimais".

Autorius jau knygos pradžioje pareiškia, jog jis buvo priešingas Amerikos įsikišimui į II Pas. karą. Jei J.A.V. nebūtų įsivėlusios į šį karą bent tol kol sovietų Rusija ir nacių Vokietija neišsieikvojo tarpusavyje bekovodamos, sovietai nebūtų užvaldę beveik pusės pasaulio. "Jei mes būtume sekę politiką siūlomą buv. prezidento Hooverio, senatoriaus Tafto ir kitų patriotų amerikiečių, greičiausia būtume pasilikę neįsikišę į karą tol, kol mūsų įstojimas nebūtų privertęs priimti teisingą ir pastovią taiką. Vieton to mes teikėme komunistinei Rusijai besąlyginę pagalbą. Pagaliau, jei mums įstojus į karą Rooseveltas ir Churchillis nebūtų siekę sunaikinti Vokietiją, kas buvo tolygu sunaikinti Europos žemyne lygsvarą, tada gal mes būtume kovoję neveltui".

Savo išleistuose pokariniuose memuaruose ir kituose raštuose Churchillis, arba pritrūko išminties pažinti savo padarytas klaidas, arba neturėjo kilnumo prisipažinti ir tarti mea culpa.

Rooseveltas, lygiai kaip ir Hitleris, kurio jis taip aistringai nekentė, vedė J.A.V. politiką tik savo asmens lygyje ir įsivaizdavo, kad Stalinas pasidarys jo draugu, o sovietų Rusija nuolatine Amerikos sąjungininke.

AMERIKIEČIAI NENORĖJO KARIAUTI

Amerikiečių tauta nenorėjo dalyvauti II Pas. Kare, jau vien tik dėl to, kad matė kokios buvo liūdnos I Pas. karo pasekmės, kuriame ji dalyvavo: Įsikūrė komunistinė tironija Rusijoje, skaudi Versalio taika sunaikino vokiečių demokratiją ir iškėlė nacių diktatūrą. "Versalio taika Rytų Europą irgi pavertė į mišinį nepavydėtinai mažų valstybėlių, kurių gyventojams buvo tik blogiau ir kurie mažiau laisvių ir progų turėjo, kaip gyvendami Austro-Vengrijos imperijoje, kurią Wilsono paskelbti dėsniai suskaldė į vienas kitam priešingus kraštus". (Iš šito posakio atrodo, jog autorius nelabai nusimano apie Rytų Europos reikalus).

Nors amerikiečiai ir nenorėjo kariauti, tačiau Rooseveltas buvo pasiryžęs įtraukti J.A.V. į karą prieš Vokietiją. Kongresas nebuvo linkęs skelbti karo, o patys vokiečiai nesileido išprovokuojami, atvirkščiai, Hitlerio politika buvo išvengti karo su J.A.V. bet kuria kaina. Čia Roosevelto akys krito ant Japonijos. Gal pavyks ją išprovokuoti iššauti pirmą šūvį?

1936—38 metais autorius praleido du metu vokiečių Karo Akademijoje, kur per vokiečius pažino komunizmą taip, kaip Amerikoje būdamas niekad nebūtų pažinęs. Jis suprato, jog vokiečių Lebensraumo siekimas yra mažiau pavojingas Amerikai kaip komunistų pasaulinis sąmokslas. Jam taip pat buvo aišku, kad II Pas. karo pagrinde slėpėsi vokiečių ir britų pramonės ir prekybos varžybos.

Nors autorius ir matė, kad Amerika daro klaidą, stodama į karą, tačiau būdamas karys jis negalėjo tam prieštarauti: "Kaip profesinio kario ir, ypač mūsų valstybinėje santvarkoje, ne mano atsakomybė buvo daryti karo ar taikos sprendimus. Mano darbas buvo numatyti įvykius ir nuolat ruošti planus, kad mano kraštas būtų pasirengęs sutikti bet kokį pavojų, kurį likimas, politikai ar valdžios galia apsvaigę vadai galėtų iššaukti".

Ir taip, nenorėdamas karo, knygos autorius pasidarė to karo planuotoju vykdant, taip vadinamą, Pergalės Programą — Victory Program.

Majoro laipsnyje būdamas autorius buvo perkeltas iš Fort Benning į Gen. Štabo Karo Planavimo skyrių, kur jam teko planuoti Amerikos pasiruošimus II Pas. karui.

Kadangi amerikiečių dauguma aiškiai nenorėjo karo, ką rodė įvairūs atsiklausimai ir įvairūs viešosios opinijos tyrinėjimai, todėl "Valdžios vykdomi pasiruošimai karui ir neneutralūs veiksmai, kuriais buvo norima iššaukti ašies valstybes paskelbti mums karą, būdavo sąmoningai paaiškinami kaip priemonės išlaikyti mus neįtrauktus į karą, tam tikslui stiprinant Britaniją ir Rusiją. Panašiai būdavo pateisinamas mūsų karinės jėgos ugdymas, kaip reikalas atgrąsinti J.A.Valstybių, jos salų ar vakarinės hemisferos galimą puoliką".

Prieš tai buvę priešingi karui, nuo birželio 22 d. 1941 m. Amerikos komunistai, staiga, pradėjo garsiai remti Roosevelto planą sunaikinti Vokietiją. Mat, vokiečiai pradėjo invaziją į Rusiją.

KEISTI KLAUSIMAI

Kas atvedė jauną majorą į Karo Planavimo skyrių tokiom atsakingom pareigom? Tai buvo jo augšto lygio karinis išsilavinimas. Wedemeyeris baigė West Pointo akademiją 1919 m. 1925 m. jis dalyvavo karinėje misijoje į Filipinus ir Kiniją, o 1934—1936 m. jis baigė Vadovybės ir Gen. Štabo mokyklą Fort Leavenworth, Kanzase ir ją tik baigęs buvo pasiųstas vokiečių Karo Akademiją dviem metams.

Grįžęs į J. A. V. Wedemeyeris asmeniškai raportavo kariuom. štabo viršininkui apie dviejų metų patyrimą Vokietijos mokykloje. Padarė pranešimus ir skyrių viršininkams: "... aš nusivyliau dėl man statomų visai nekariškų klausimų. Aš buvau įvairiausiai klausiamas apie Hitlerio ypatumus, apie nacių persekiojamus žydus ir apie Goebbelso ir Goeringo meilės gyvenimą, bet beveik nieko apie vokiečių strategiją, jų pajė-

gumą, karinį mokymą ar organizaciją".

1941 m. rugpiūčio mėn. Rooseveltas ir Churchillis susitiko jūroje netoli Newfoundlando salos, vadinamoje Atlanto konferencijoje, kurioje buvo padaryti slapti kariniai susitarimai ir paskelbta Atlanto Čarta, kurią šiandieną mieliau visi laužo, kaip vykdo.

Po tos konferencijos buvo baigtas ir Pergalės Programos ruošimas. Tos programos tikslas buvo patiekti vyriausybei davinius ir numatyti skaičius žmonių, reikalingų pramonei, transportui ir karinėms jėgoms "nugalėti galimą priešą". Pergalės Programa buvo baigta rugsėjo 25 d. Pagal ją buvo numatyta pašaukti į ginkluotas jėgas 10 procentų krašto gyventojų, t.y. 13,5 mil. žmonių. Jūrų karo laivynas, pradžioje, numatė sau 1,3 mil. žmonių, bet iki karo galo jam prireikė beveik dvigubai daugiau. Kariuomenei ir oro laivynui viso reikėjo 8,291.336 žmonių. Iš jų buvo suorganizuota 110 divizijų.

STRATEGIJA

Įdomus autoriaus sukurtas strategijos nusakymas. Jam atrodo, jog visos senosios strategijos sąvokos moderniam karui yra per siauros, taigi, anot jo, strategija yra "menas ir mokslas panaudoti visus valstybės išteklius, valstybės politikos nustatytiems tikslams pasiekti". Tikrai, šis nusakymas yra labai platus ir atrodo tokią plačią veiklą pavedęs strategijai, nepalieka vietos karinei politikai, kuri išskirtina iš strategijos sąvokos ir turėtų rasti sau vietą kur nors tarp valstybinės politikos, siaurąja prasme, ir strategijos.

Vieton nustatęs, kas yra karinė politika, arba, kur yra jos ribos, knygos autorius, ne pirmas šitaip darantis, naudoja naują sąvoką, jau naudotą ir anglų karinio rašytojo Liddell Harto, būtent — Grand Strategy, didžioji strategija. Šita didžioji strategija, atseit, apimtų tą eilinę strategiją ir karinės politikos sritį.

Stodama į II Pas. karą, Amerika, ir, atrodo, Britanija, neturėjo aiškaus apibrėžto siektino tikslo. 1940 m. gegužės 13 d. kalbėdamas parlamente Churchilis į klausimą, "koks yra mūsų tikslas", atsakė: "Pergalė, pergalė bet kuria kaina". Taigi, "Winston Churchillis, teisingai apibūdintas savo paties kar. štabo viršininko kaip joks strategas, bet veikiąs vien tik intuicijos ir impulso skatinamas, neatsižvelgiąs nei į galimas painiavas, ar pasirinkto kelio pasekmes, kariavo kaip koks Arizonos teritorijos indėnų vadukas, su tikslu paimti kuo didesnį priešo skalpų kiekį".

Kai brig. gen. F. MacLean, pasiųstas Jugoslavijon ištirti ten būklę, painformavo Churchill, kad Tito valdymas Jugoslavijoje yra visai panašus į Maskvos komunistinį valdymą, ir remdami jį anglai ateityje gali sukurti tame krašte komunistinę santvarką, tai Churchillis jam atrėžė, kad asmeniška nuomonė apie "ateities politiką" neturėtų MacLeaną nukreipti nuo jam skirto uždavinio: "ištirti kas ten nužudo daugiau vokiečių, ir pasiūlyti būdus, kuriais būtų galima padėti nužudyti jų dar daugiau".

Kiek daug daugiau už Churchill buvo civilizuotas kiniečių strategas Sun Tze Wu, gyvenęs 500 metų pr. Kr.! Jis skelbė : priešą sumušti ir sunaikinti neapsimoka. Yra geriau paimti nelaisvėn visą pulką, dalinį, arba jo kuopą, kaip juos sunaikinti.

Tuo atžvilgiu Rooseveltas buvo negeresnis strategas už Churčillį, nes jis suformulavo besąlyginio pasidavimo reikalavimą.

Taigi, kadangi išėjome į karą kad tik laimėtume karinę pergalę nežiūrint pasekmių, mes nesukūrėme geresnių pokario sąlygų, kurios būtų pateisinę mūsų išėjimą į karą. Šiuo karu J.A.V. tik padėjo sukurti milžinišką ir pavojingą sovietų imperiją.

EUROPOS FRONTAS

1942 m. balandžio mėn. Wedemeyeris su gen. Maršalliu ir H. Hopkinsu (Roosevelto atstovu) išskrido į Londoną tartis su Churčilliu apie planuojamą invaziją į Europą. "Turint reikalų su britais, man paaiškėjo skirtumas tarp jų ir vokiečių. Vokiečiai neturi sau lygių karo lauke — jie drausmingi, rūpestingai parengti taktikos srityje ir geriau už bet ką pritaiko kariniams tikslams mokslinius ir technologinius išradimus. Tačiau diplomatijos srityje, ten kur britai nepaprastai pasižymi, jie yra kvaili arba negabūs. Nors britai irgi yra drąsūs kautynėse, tačiau kaip taktikai ir strategai, siaura karine prasme, jie negali lygintis su vokiečiais. Tačiau britai yra puikūs diplomatai ir derybininkai — gudrūs, įtikinantys ir klastingi. Jų pranašumas šiose srityse, lyginant su vokiečių nerangumu, kurie, atrodo, niekad neišmoks, kaip įsigyti draugų ir paveikti žmones, pergalę turėjo atnešti britams. Jie gali pralaimėti visus mūšius, bet laimės karą, geriau sakant, būtų jį laimėję, jei nebūtų susidūrę su suktumo meisteriu generalisimu Stalinu, kuris buvo ne tik 'visų Rusijų' diktatorius, bet ir komunistinio tinklo, gaubiančio žemės rutulį, ponas'.

Londono pasitarimuose amerikiečių delegacija tuoj pasiūlė planą sutelktomis jėgomis duoti galutinį ir lemiantį smūgį tiesiai per kanalą į šiaurinę Prancūziją ir taip greitai baigti karą. Churchillis norėjo tokį smūgį duoti per Vidužemio jūrą, kur nors per Balkanus į jo, taip vadinamą, minkštą Europos papilvę. Tačiau toje Europos srityje kaip tik nebuvo pakankamo didumo uostų, kuriais būtų galima pravesti tiekimo linijas. Be to, sunkiai praeinama kalnuota vietovė, nebuvimas jokių kelių ir tiltų, amerikiečius įtikino, jog tokia operacija būtų daug sunkesnė ir gal net nepasisektų, nes ta minkšta papilvė ištiesų yra kietas ir kalnuotas Europos nugarkaulis. Tačiau Churchillis nenorėjo lengvai nusileisti. Priežastis aiški: britams daugiau rūpėjo jų imperijos saugumas, kelių per Vidužemio jūrą į artimuosius rytus išlaikymas, kaip karo sutrumpinimas rizikuojant kad ir trumpam laikui pastatyti pavojun ryšius su valdomais kraštais Azijoje.

Churchilliui pavyko įkalbėti Rooseveltą atsisakyti nuo operacijos BOLERO (amerikiečių jėgų sutelkimo Britanijoje) ir nuo operacijos ROUNDUP (išsikėlimo į šiaurinę Prancūziją 1942 m.).Jie abu, spausdami J.A.V. štabus privertė juos nukrypti nuo pagrindinio uždavinio Europos užėmimo, o gelbėti britų susiekimo linijas per Suezo kanalą. Tam buvo vykdoma operacija į šiaurinę Afriką prieš Rommelį, kuris jau buvo paėmęs Tobruką ir stovėjo priešais Aleksandriją. Ši operacija pavadinta TORCH slapyvardžiu.

AFRIKA

Išsikėlimą į Afriką Rooseveltas įsakė įvykdyti ne vėliau, kaip iki spalių 30 d., mat, lapkričio mėn. turėjo įvykti Amerikoje rinkimai. "Būdamas politikas, Rooseveltas suprato kokią paramą prie balsavimo urnų jis galės suteikti savai vyriausybei, jei galės balsuotojus pasveikinti, pranešdamas jiems, kad nepaprastai sėkminga karinė operacija yra ką tik pradėta prieš priešą".

Po eilės pasitarimų su britais, autorius susidarė tokią nuomonę: "Daugiau, kaip kartą, man susidarė įspūdis, kad mūsų viršūnių vyrai linkčioja ir klūpčioja prieš užsienių atstovus, prieš britus ir rusus. Tokia jų laikysena kaip 'duok jiems viską, ir neklausk klausimų', darė darbą sunkų atsidavusiem žmonėm žemesniuose skaidiniuose, kurie iš paskutiniųjų stengėsi užstoti Amerikos interesus".

"Aš dar vis manaun kad žygis į Vidužemio jūrą buvo mums spąstai kurie karą Europoje prailgino vienais metais. Tai buvo pašalinio pobūdžio veiksmai pareikalavę daug bereikalingai žuvusių".

Į Churchillio pasiūlymą viršūnių konferencijai susitikti Islandijoj, Ro-Roseveltas juokaudamas atsakė: "Aš geriau pasirinkčiau patogią oazę, kaip sielius ties Tilže". Tokiu būdu konferencijai vieta buvo paskirta Casablankoje, šiaurinėje Afrikoje.

Casablankos konferencija vyko 1943 m. sausio mėn. Joje Stalinas nedalyvavo, nes buvo užimtas Stalingrado operacija. Šita konferencija laikytina skiriamąja karo bėgyje. TORCH operacija geriau pavyko, kaip buvo tikėtasi ir tas paskatino politikus Casablankoje išplėsti šią šalutinę operaciją į ištisą Viduržemio jūros operaciją, užimant Siciliją ir išsikeliant į Italiją. Strategiškai ji buvo visai nepateisinama. Nors ir pasisekusi TORCH operacija buvo tik taktinio masto, bet ne strateginio. Be to, Casablankoje buvo oficialiai patvirtintas besąlyginio ašies valstybių pasidavimo reikalavimas - vienas iš neigiamiausių karinių tikslų. Jis tik užtęsė karą, nes vokiečiams nebuvo palikta kita išeitis. Išvadoje TORCH operacija ir Casablankos konferencija napateisinamai prailgino karą mažiausiai vieneriem metams ir taip lemiamas išsikėlimas į Normandiją buvo nukeltas net į 1944 metus.

"Casablankos nutarimai buvo daryti Stalinui nedalyvaujant. Tačiau nors rusai ir nebuvo atsiklausti, sąjungininkų vadų priimta strategija vedė tiesiai į sovietų rankas. Operacijos ROUNDUP atidėjimas reiškė, kad anglo-amerikiečių jėgos nespės pasiekti centrinės Europos anksčiau už sovietus. O besąlyginio pasidavimo reikalavimas užkirto kelią priešhitleriniam coup, kuris galėjo sėkmingai įvykti leisdamas vokiečiams laiku padėti ginklus vakaruose, kol rusai dar buvo toli už Vyslos upės".

"Įdomu pažymėti, kad sovietų Sąjungos galvai generalisimui Stalinui nereikėdavo nė piršto pajudinti, kad reikalai eitų pagal jo norą". Viską tvarkė ir tuo keliu vedė Rooseveltas su Churchilliu, pirmasis net nesitardamas su savo State Departamento sekretorium Hull. "Prezidentas paskelbė, jog jis yra savo paties State Departamentas". Tačiau tikrasis visko sumanytojas buvo Churchillis: "J.A.V. vos tik šeši mėnesiai kai dalyvavo kare, kada Churchillis su savo štabu, darydamas antrąjį savo vizitą į Washingtoną, nejučiomis perėmė strategines vadeles į savo rankas. Nuo tada virtuozas Churchillis vadovavo anglo - amerikiečių orkestrui, nors, praktiškai, mes davėme visus instrumentus ir daugumą muzikantų".

BRITAI VILKINA

Atrodė, kad užbaigus TORCH operaciją, reikėjo koncentruotis pagrindiniam smūgiui per Kanalą į Prancūziją. Bet Casablankos konferencijoj tuoj paaiškėjo, jog britai visaip stengėsi tos operacijos išvengti. Jie vis siūlė duoti smūgį į jų taip vadinamą, minkštąją Europos papilvę ir veržtis į Balkanus.

Churchillis nuolatos buvo gerame sąlytyje su savo kariniu štabu ir tarp politikų ir karių britų pusėje buvo vienybė kas lietė karo strateginius tikslus. Kitaip buvo amerikiečių pusėje:

"Prezidentas, žinoma, buvo mūsų karinių jėgų vyriausias vadas ir kartas nuo karto jis tardavosi su savo kariniais patarėjais, pirmiausia su štabų viršininkais. Tačiau jį nuolatos supo daugybė drugstor'o strategų — Mr. Harry Hopkins, teisėjas Rosenman, "Pa" Watson, Averell Harriman. I Pasaulinio karo metu tarnavęs Navy sekretoriaus padėjėju, Rooseveltas, taip pat įsivaizdavo esąs beveik strategas. Taip dalykams stovint, buvo sunku daryti sprendimus, paremtus rūpestingais profesionalų parengtais kariniais planais ir operacijomis". Vienybės tarp karių ir politikų amerikiečių pusėje nebuvo.

Negana to, autorius piktinasi, kad visą laiką buvo varoma intensyvi priešvokiška propaganda, priešvokiška, bet ne priešnaciška.

"Taip Casablankoje ir po to vėliau mes visiškai pasidavėm britų reikalavimams, kurie iškreipė Amerikos strategiją, kad išsaugotų britų imperijos interesus".

Iš Casablankos Wedemeyeris išskrido į Alžyrą ir nuo čia jis gavo įsakymą aplankyti visus plačius II pasaulinio karo frontus. "Daug amerikiečių karininkų įgijo karo patyrimo fronte iš arti, bet mažai kas iš jų turėjo tokią progą kaip aš pamatyti visą karą". Per du mėnesiu jis apskrido Kairą, vidur. Rytus, New Delhi Indijoj, Ceiloną, Čunkingą Kinijoj, Australiją, Naująją Gvineją, Naująją Kaledoniją ir Havajus.

Grįžęs iš kelionės Planavimo įstaigoje dirbo ilgas valandas ir nusidirbo. Gen. Maršallis, pastebėjęs jį nuvargusį, pasiūlė jam atostogų 6 savaites į .. frontą stebėtoju prie gen. Pattono jėgų, besiruošiančių išsikelti į Siciliją.

QUEBECAS

Birželio 12 d. jis prisistatė gen. Pattonui Alžyre. Ten stebėjo išsikėlimo pasirengimus ir dalyvavo Sicilijos užkariavime. Prisirinkęs fronto patyrimo, Wedemeyeris vėl buvo grąžintas į planavimo darbą.

Bedirbdamas, jis vėl grįžta į strateginius samprotavimus ir prie anglų idėjos pulti Festung Europa pro Balkanus: jei ten puolant būtų galima "anglo-amerikiečių jėgomis pasiekti Lenkiją iš pietų, iš Viduržemio jūros, aš su malonumu griebčiau tokią progą. Bet, rūpestingai išnagrinėjęs visus galimumus, aš nemačiau jokios vilties, kad tokia operacija pasisektų. Tam buvo priešinga vietovė".

"Bet kuriuo atveju, sumanymas gelbėti Balkanus nuo komunizmo nebūtų niekad pasisekęs veržiantis pro 'minkštąją papilvę', nes pats Churčillis jau buvo atvėręs ten kelią prisiekusio komunisto Tito valdžiai. Jugoslavijoje, britų pagalba, jau buvo įsitvirtinęs Tito, senai prieš Italijos užkariavimą. Tiesa, jei būtume įsiveržę į Balkanus pro Ljubljanos tarpeklį, teoretiškai gal ir būtume anksčiau už rusus pasiekę Vieną ir Budapeštą. Bet tiekimas tose srityse būtų buvęs mums nenugalima kliūtis: per Adrijos uostus būtų neįmanoma aprūpinti tiekimu daugiau kaip dvi divizijas".

Pavykus Sicilijos operacijai, prasidėjo amerikiečių ir britų ginčai dėl Italijos operacijos. Maršallio nuomone, operacija Italijoje būtų tik žąsų medžioklė, nukrypimas nuo pagrindinio tikslo, todėl jis spaudė, kad jėgos būtų telkiamos išsikėlimui į Normandiją.

Leisdami vienoms sovietų jėgoms duoti lemiančius smūgius vokiečiams "mes ateičiai sau ruošėme begalinio vargo prie taikos konferencijos stalo. Nes karui einant prie galo, komunistai užims patogias pozicijas, kad duotų stiprius smūgius savo sąjungininkams politinėje, ekonominėje ir psichologinėje srityse".

Veiksmams suderinti buvo šaukiama nauja viršūnių konferencija Quebece. Prieš išvykdamas į konferenciją Rooseveltas užtikrino savo karinį štabą, kad jis nusistatęs, šį kartą, kad ir prieš britų norus remti OVERLORD operaciją (taip buvo perkrikštytos BOLERO ir ROUNDUP operacijos), kitaip sakant, išsikėlimą į Normandiją.

Quebeco konferencijos metu Churchillis ir vėl pradėjo kalbėti prieš OVERLODĄ statydamas kliūtis — reikalavimus. Jis reikalavo, pav., kad išsikėlimą pradėti tik tuo atveju, jei "vokiečiai turės ne daugiau 12 judrių divizijų, kurios tuo pasirinktu metu galėtų mus pasitikti Prancūzijoje. Jei jie turėtų daugiau divizijų, Churchillis tęsė, tada yra reikalinga vykdyti kita operacija. Čia ministeris primininkas vėl pasiūlė išsikelti Norvegijon".

(bus daugiau)

AMERIKIEČIAI BELAISVIAI KORĖJOS KARE

Po karo Korėjoje, apie amerikiečius karius, kurie buvo patekę į priešo nelaisvę ir buvo laikomi belaisvių stovyklose už Jalu upės, visame laisvame pasauly buvo susidariusi nerami nuomonė.

Pirma atvira, drąsi, kartu ir šykšti žinia nesenai pasirodė amerikoniškame "New Yorker" laikraštyje.

Visus davinius, kuriuos paskelbė autorius Eugene Kinkead gavo betarpiai iš Kariuomenės Vadovybės. Pasaulinė spauda pažymi, kad įgaliojimas Kinkead'o apie tikrą buvusią padėtį painformuoti visuomenę yra kariuomenės vadovybės tikra pilietinė drąsa.

Kinkead'o paskelbtos žinios yra tikros nes jos yra paremtos parodymais, kurie buvo duoti apklausinėjant karius, ką tik sugrįžusius iš belaisvių stovyklų. Suglaustai, išvada būtų tokia:

Atrodo, kad daugelis iš jų prarado lojalumą ne tik savo tautai ir valstybei, bet ir savo kolegoms belaisviams nes apie trečdalis amerikiečių belaisvių buvo prasižengę kolaborantai.

Prie bendradarbiavimo Kinkead priskiria amerikiečių kareivių dalyvavimą propagandoje kalbant per radio laisvajam pasauliui, tvirtinant geras komunizmo puses ir savanorišką perėjimą tarnauti komunizmo ideologijai. Rašoma, kad patekusių belaisvėn amerikiečių karių, perėjusių tarnauti priešui, buvo apie vieną septintadalį.

Karinėse kartotekose labai mažas skaičius yra pažymėtas pavykusių pabėgimų iš belaisvių stovyklų. Kita pozicija — tai labai didelis mirtingumas belaisvių tarpe. Pagal labai kruopščius apskaičiavimus nustatyta 38 procentai, t.y. daug didesnis mirtingumo nuošimtis, negu bet kuriame kare, kuriame J.A.V. dalyvavo imant ir Revoliucinį karą.

Labai slegiantį įspūdį sudaro tvirtinimas, — nurodo vieno karininko, vedusio kvotą, raportą, — kad kareiviai neprivalėjo pasiduoti belaisvėn. Taipogi "nebuvo ir perdidelės priežasties tokiam dideliam mirimų skaičiui".

Ištyrusi buvusias belaisvių stovyklose sąlygas, Amerikos vadovybė atmetė kareivių belaisvių fizinio kankinimo užmetimus. Be abejones, elgesys buvo brutalus su belaisviais, tuo kiniečių buvo prasižengta prieš tarptautinės teisės nuostatus.

Patekusių belaisvėn prasižengimus Amerikos karinė vadovybė priskaito prie drausmės pairimo. Be jokių abejonių yra nustatyta, kad į belaisvių stovyklas, sunkiais Korėjos keliais vedami, sužeistiems ir pavargusiems savo kovos draugams kariai atsisakydavo pagelbėti, palikdami juos pakeliui grioviuose jų pačių likimui. Susirgusius dezinterija, kaip taisyklė, prie keliolikos laipsnių šalčio, jėga išmesdavo iš barakų, kur jie nuo šalčio mirdavo.

Susidrausminimo ir aktyvaus gyvenimo stoka belaisvius privedė prie kraštutinės apatijos. Daug jų kentėjo ir dėl tarpusavy įsivyravusio vagiliavimo. Dauguma jų laikėsi kaip užsispyrėliai vaikai. Atsisakydavo valgyti nežinomus jiems valgius. Dažnai buvo gaminamas maistas iš sojos grūdų, kuris turi daug kalorijų ir kaip tik tokiose sąlygose buvo labai reikalingas.

Kai kurie iš belaisvių mirdavo, kaip apibūdinama, nuo atsukimo veido į sieną. Žodžiu, psichologinė rezignacija belaisvius privesdavo prie kraštutinės apatijos.

Eugene Kinkead mini ir 229 belaisvius turkus. Per visą nelaisvėje buvimo laiką jie išlaikė didelį susidrausminimą ir puikią psichiką. Nors daugelis iš jų belaisvėn pakliuvo būdami sužeisti, tačiau visi nuo žaizdų išgijo ir sveiki ir gyvi sugrįžo į savo tėvynę. Jie saugantiems belaisvius amerikonams sakydavo: "Šuo kanda šunį". Turkų tarpe nepasitaikė nė vieno kolaboranto.

Belaisviams buvo skiriama "indoktrinizacija", kuri skiriasi nuo taip vad. "brain washing". Visai priešingai visuomenės nuomonei, kariuomenės vadovybė duoda žinias, kad pastarasis metodas nebuvo praktikuojamas, nors patvirtinama, kad buvo vykdomas belaisviams civiliniams asmenims Gudrybėmis ir švelniu juokavimu būdavo bandoma įtraukti belaisvį į kalbas. Pasirodydavo, kad tas būdas belaisvį veikia, ir laikui bėgant, tas belaisvis pasidarydavo visai atviras. Tokiu būdu, nuo tokių plepių kiniečiai sužinojo daug daugiau jiems reikalingų žinių, negu iš žvalgybos.

Be savo pavardės, laipsnio ir asmens numerio, dalis kareivių į kitus klausimus atsakinėti atsisakė nors ir buvo įkalbinėjami. Tokius vadindavo "reakcionieriais".

Patys neturėdami atsparumo, ir savo kovos draugams netekę užuojautos vieni kitus įskųsdavo (todėl mažai buvo pabėgimų). Kokios priežastys sudarė tokią būklę?

Čia Kariuomenė apskundė pati save, savo mokymo sistemą, kuri buvo neteisinga ir pirmo sunkaus bandymo neišlaikė. Kareiviai nebuvo kaip reikiant parengti. Jiems buvo įkalbėta, kad visame žemės rutulyje jie yra geriausiai aprūpinami, labiausiai saugomi ir globojami. Visai priešingai menkai aprūpintiems sovietiniams kareiviams, jie negali kovoti fronte be šokolado, alaus skardinės, įvairių teatralinių žaislų, kosmetikos reikmenų ir lauko šaldytuvų.

Kariuomenės medicinos personalas aiškina, kad čia veikė ir vaikystės kapryzai, kuriuos jie įgijo palaidame, besistematiniame auklėjime.

Pakliuvę pas kiniečius į belaisvę amerikiečiai kariai, vieton galvoti, ką turi daryti, kad savo padėtį palengvintų, didžiausias pretenzijas reiškė visam pasauliui ir savo vadovybei.

Davusi paskelbti šį buvusį auklėjimo stovį, J.A.V. Kariuomenės vadovybė dabar ieško naujos apmokymo sistemos ateičiai.Sykiu pažymi, kad karių eilėse nebenori turėti tų, kurie yra save išlepinę įvairiomis piliulėmis ir kitokiais kasdieninio gyvenimo patogumais, kurių karo meto sąlygose jie privalės atsisakyti. Vadovybė yra nusistačiusi, kad kiekvienoje situacijoje atsidūręs kareivis turi išlaikyti kūno ir sąmonės drausmę.

K. M. Juozas Šarūnas

"KARIO" KELIAS Į SKAITYTOJUS

(Mažas reportažas)

Karys. Mielas Karys. Jis lydi mus visur. Pasirodė pasaulin 1919 metais, kada karštos kovos vyko su visokiais okupantais. Jis lydėjo mus per 22 metus Lietuvoje, atsigavo vokiečių okupacijos metu, pasirodė Vokietijoje ir atlydėjo mus į Ameriką.

Ir Amerikoje Kariui sunkiai ėjos bet jo gerbėjai ir entuziastai Karį drąsino ir rėmė. Sunkiai stūmėsi per visokias kliūtis, tačiau Karys ėjo ir savo vėliavą nešė tarp mūsų skleisdamas Tėvynės meilę ir pareigą savo Tautai.

Ir aš tapau ta Kario dalelyte. Pasiėmiau Karį platinti ir visuomenėn rodyti, kad Karys mus niekur neapleidžia ir žengia drauge su mumis dalindamasis džiaugsmais ir liūdesiais.

Bet... Ir štai, čia prasideda bet. Eidavau su Kariu į kiekvieno nau-

jakurio namus stovėdavau prie bažnyčios ir daug ką išgirsdavau, girdėdavau. Štai siūlau Karį vienam diplomuotam inžinieriui. "Gerbiamasis, pirkite Karį. Jis tik 40 centų. Pigesnis už "šatą" ir už alų. Pirkite. Pas jus jaunimas auga". Pasikraipė inžinierius, pasikraipė, ir man atsakė: "Aš Kario neskaičiau Lietuvoje ir čia neskaitau. Ne. Aš Kario nepirksiu. O mano vaikai lietuviškai nemėgsta skaityti".

Nurijau kartumą, patylėjau, bet Kario tam inžinieriui taip ir neįsiūliau.

Piknikai. Važiuoju ir aš su Kariu. Galvoju, kad, kai "suminkštės" širdis nuo vieno antro "šato", Karys ras pirkėjų. Einu ir siūlau vienam, antram, trečiam. Ir girdžiu atsakymus jau nuo "suminkštėjusių": Karys neįdomus. Brangus, ir jame nieko nėra kas skaityti". Gal ir įsiūlysiu. Nieko negelbsti. Giesmė ta pati: "Brangus". O, kaip širdį skauda. Čia, prie baro praleidžia 5 ar daugiau dolerių, o vargšui Kariui nieko. "Šatas" mielesnis, kaip laikraštis.

Neužmirštu ir vakarėlių. Ir ten su Kario pluoštu nueinu. Programai pasibaigus ir aš savo programą vykdau: platinu Karį. Prieinu tyliai prie numatyto asmens, kuris galėtų Karį skaityti ir atsargiai, švelniais žodžiais, siūlau: "Pirkite Karį, naujausias numeris, paskutinės aktualijos". Pasižiūri į mane, lyg į raupsuotąjį ir atsako: "Paskui. Kai eisiu namo, tada paimsiu". Žinau, tai mandagus atsakymas, kad nelįsk man į akis.

Vakarėlyje prisitaikiau ir prie buvusio mokytojo, pradžios mokyklos vedėjo. "Pirkite Karį. Juk pradžios mokykloje tikrai skaitydavote Karį". O išgirstu trumpą atsakymą: "Aš ne militaristas, Lietuvoje Kario neskaičiau, o jei valdžia atsiųsdavo į mokyklą, tai vaikams padalindavau ir tuo pasibaigdavo".

Atsiprašiau, ir tyliai nuėjau sau. Vakarėlis tęsiasi toliau. "Ant drąsos" paimu "šatą" ir nutaikęs momentą prieinu prie ekonomisto, buv. mokesčių inspektoriaus. "Gerbiamasis, naujausias Karys. Dar dažais tebekvepia. Paimkite vieną numerį". Ekonomistas pasižiūri ir atporina; "Neimsiu. Dar pereito numerio neperskaičiau, be to, neaktualus". Tyliai nuslenku ir einu toliau. Žiūriu, viena ponia. Lyg ir matyta šiame žemės rutulyje. Prieinu: "Ponia, gal Karį galėčiau pasiūlyti?" "O, mielai. Aš Lietuvoje Karį skaičiau. Duokite man visų numerių po vieną. Aš Radviliškio kautynėse sužeistus kareivius raišiojau. Duokite, pasiliksiu 20 centų namo parvažiuoti, o Karį galėsiu skaityti visą savaitę. Jis toks mielas". Man lengviau. Širdyje lyg kaž kokia styga atsileido. Ir taip padrąsintas einu prie buvusių eilinių ir grandinių grupės."Vyručiai, Karys. Ar gi jūs nepaimtumėt?" Susižvalgo vyrai ir tuojau Kostas ir Antanas iš kišenių pinigėlius ir man į delną.

Einu ir per namus. Ir ten Karį kai kada nuperka kas nors. Viena šeima sąžiningai ėmė ir nuolat skaitė Karį. Bet vieną dieną ir čia priešingi vėjai papūtė. Paskambinu. Duris atidaro ponia ir dar nepaėmusi Kario į rankas, man porina: "Daugiau mes Kario neskaitysime. Jame nieko naujo. Mes iš Vokietijos turime tokią storą knygą. Jūs žinote, ten viskas surašyta, ką Karys rašo". Atsikertu, kad Karys ne dienraštis, ir jis kasdieninių nuotykių nerašo, bet rašo apie karinį mokslą ir duoda kitų karškų žinių. O mieloji ponia, vengdama tiesioginio atsakymo, man vėl porina: "Ne, mes daugiau Kario neskaitysime. Einu į kiną, o mano vyrai nuėjo į saliūną dulkių nuplauti".Padėkojęs nueinu.

Einu toliau. Užsuku į kitą šeimą. Gražus jaunimėlis: tėvas, motina, trys dukrelės studentės. "O, Karys. Duokite". Ir vos tėvas suspėja man iš rankų Karį paimti, kaip tos mielosios studentės, susiglaudę krūvon, jau Karį varto. O viena iš jų ir sako man: "Girdėjau, kad Karys leidžia "Kryžiuočius". Atneškite man, kai tik išeis". Pažadu. Ir vos tik "Kryžiuočių" tomai pasirodydavo, kaip vienas tomas jau gulėdavo pas tas mielas seses.

Ir taip vaikščiodamas per žmones vieną kartą užeinu pas vieną jaunosios kartos ateivį ir atsargiai siūlau Karį. "O, je" jis atsako man. "Duok. Aš Lietuvoje pradžios mokykloje skaičiau. Ir būdamas Amerikos kariuomenėje Vokietijoje skaičiau. Duok. Ir atnešk kitą kartą". Smagu, kad jaunasis atžalynas Karį skaito.

Ir taip bevaikščiodamas užeinu į vieną šeimą, kur atžalyno bent 10. Gal neims? Pasiūlau. Ir išgirstu atsakymą: "Mielai. Aš Karį Lietuvoje skaičiau. Mūsų mokytojas mums per pamoką Karį skaitydavo. Aš jį mielai skaitau. Ir įklojo man į delną pinigėlius, o vaikai tuo metu jau suspėjo Karį pagauti ir žiūri paveikslus.

Ir taip aš einu per žmones su Kariu, kaip žydelis su kromeliu, ir matau Kario gerbėjus. Vienus sutinkant Karį su meile, o kitus tyliai atsikalbant ir Kario neimančius.

O, mielas Kary, nenuliūsk. Eik drąsiai iškėlęs savo vėliavą ir skiepyk visiems didžią Tėvynės meilę ir pralauši visus mūrus.

Sėkmės Kary!

Platintojas

PAS AMERIKIEČIUS KARIUS

Mannheime gyvenančių amerikiečių Moterų klubas lapkričio 22 d. vakarą buvo pasikvietęs gimnazijos tautinių šokių grupę pademonstruoti lietuviškus šokius amerikiečių kariams, kuriems tas Moterų klubas ruošia kultūrinių programų. Į vakarą šokėjų grupę palydėjo mokyt. L. Žliobienė, kuri prieš šokių programos pradžią ir pertraukose tarp paskirų šokių anglų kalba suteikė amerikiečiams kariams reikiamų paaiškinimų apie mūsų tautinius šokius ir apie Vasario 16-sios gimnazijos pobūdį bei uždavinius. Lietuviški šokiai amerikiečių kariams taip patiko, kad jie nenorėjo su būreliu greit skirtis. Nuo

šokių uždusę ir specialiai net nepasiruošę, moksleiviai turėjo padainuoti ir lietuviškų dainų. Po programos amerikietės moksleivius pavaišino kava ir gerai nusiteikusius parvežė juos gimnazijon savo autobusu.

PAS CHICAGOS DON VARNO POSTO VETERANUS

Turintiems uniformas posto nariams bus rengiami ėjimo su šautuvais pratimai. Toki pratimai prasidėjo sausio mėn. 23 d. posto patalpose ir vyks kartą mėnesyje. Daugiau informacijų šiuo reikalu galima gauti pas posto seržantą B. Mikėną, tel. FR 6-4936.

Apie 20 posto narių su Amerikos Legijono kepurėmis dalyvavo Mikojano pikietavime sausio mėn. 10 d. Midway aerodrome. Čia buvo nešioti prasmingi šūkiai, kuriuose paminėtas ir Lietuvos vardas. Apie šį veteranų žygį plačiai aprašė "Chicago Daily News" dienraštis sausio mėn. 10 d. laidoje.

Sausio mėn. 9 d. vyko mėnesinis posto narių susirinkimas. Aptarus posto veiklos klausimus, buvo

Don Varno Amerikos Legiono lietuviškojo posto Chicagoje naujosios valdybos narių dalis klauso A. L. pareigūno — teis. A. Wells žodžių nusakančių jų pareigas šiame veteranų vienete.

parodytos kelios trumpos filmos ir pasivaišinta užkandžiais.

E. š.

70 METŲ AMŽIAUS SUKAKTIS

Š. m. vasario mėn. 1 d. sukanka 70 metų amžiaus savanoriui - kūrėjui Vyčio kryžiaus kavalieriui ats. mjr. Jonui Šimkui. Tai garbinga sukaktis senam veteranui kariui, bet kartu ir nusivylimas, kad jaunų dienų kovos už Lietuvos laisvę ir aukojimasis už savo Tėvynės gerbūvį vėl paversta į nieką. Vėl Tėvynę terioja aziatai su savo laukiniais principais ir vėl Tėvynė laukia naujų kartų, kad ją išlaisvintų. Tai yra mintys mūsų garbingo veterano, kuris nepailstamai rūpinasi savo prosenelių žemės ir tautos ateitimi.

Visą laiką jis priklauso Detroito Lietuvos karių-veteranų sąjungai "Ramovė", o šiuo metu yra skyriaus pirmininkas. Be to, jis yra ilgametis pirmininkas bei valdybos narys Mažosios Lietuvos Bičiulių Sąjungos Detroito skyriuje. Pats kilęs iš Tilžės apskrities ir tą žemę laiko tikra ir brangia Lietuva ir tiki, kad ateities Lietuva turėtų būti sujungta su Prūsų Lietuvos žemėmis.

Atvykęs į šį kraštą 1949 m. apsigyveno Detroite. Kurį laiką padirbėjęs fizinį darbą ir sutaupęs pinigų nusipirko namą su viešbučiu ir gerai gyvena augindamas su savo radviliškiete žmona tris vaikus: du sūnus ir dukrą, kurie, kaip ir tėvas, visi trys virš 6 pėdų ūgio, nors dar jaunesni kaip 20 metų amžiaus.

Jų yra visų detroitiškių lietuvių ir net vietinių šio krašto gyventojų gerbiama ir mylima šeima. Linkime ats. mjr. Šimkui dar ilgų metų ir sulaukti geresnio rytojaus savo mylimai Lietuvai Tėvynei abiejuose Nemuno krantuose.

V. R.

"Laisvoji Lietuva" skelbia konkursą parašyti publicistinį straipsnį tema: "Kokios specifinės priežastys pastumėjo dalį Amerikos lietuvių į komunizmą ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad visus ar bent dalį suklaidintų ar suklydusių būtų galima susigrąžinti į tikrųjų lietuvių tarpą".

B. Macianskas premijai paaukojo $ 100.00. Sąlygos:

1. Rašiniai negali būti ilgesni kaip 7 puslapiai rašyti mašinėle, paliekant laukus ir rašant tik vienoje lapo pusėje.

2. Rašiniai — originalūs ir niekur nespausdinti.

3. Premijuojamas vienas rašinys 100 dolerių ir premija išmokama autoriui Konkurso Komisijos nutarimu.

4. Premijuotas rašinys lieka "Laisvosios Lietuvos" nuosavybe.

5. Nepremijuoti rašiniai grąžinami autoriams, arba susitarus su jais spausdinami "Laisvojoje Lietuvoje" ar "Tėvų Žemėje".

6. Visi prisiunčiamieji rašiniai ant voko turi įrašą "Konkursui", pasirašomi slapyvardžiu ir tokiu pat slapyvardžiu atskirame užklijuotame voke pažymima autoriaus tikroji pavardė ir adresas.

7. Rašiniai prisiunčiami nevėliau 1959 m. balandžio 1 d. adresu: Laisvoji Lietuva, 911 W. 32 St. Chicago 8, Ill.

TĖVŲ IR JAUNIMO DĖMESIUI

Lietuviai pranciškonai, prieš trejus metus atidarę Kennebunkport, Maine, savo gimnaziją (High School), kviečia į ją stoti pradžios mokyklą baigusius jaunuolius. Šiais metais pranciškonų gimnazijoje jau veikia trys klasės. Gabūs mokiniai, pristatę savo mokslo pažymėjimą, gali persikelti ir iš kitų gimnazijų. Vietos bendrabutyje yra 100-tui mokinių.

Nuo praeitojo rudens mokykla veikia naujose moderniškose patalpose, kuriose yra bendrabutis, klasės, žaidimų salė, biblioteka ir laboratorija.

Į mokyklą priimami tik lietuviai ir lietuvių kilmės berniukai. Mokyklai ir bendrabučiui vadovauja patys lietuviai pranciškonai. Gimnazija turi visas valdžios mokyklų teises, ir joje išeinamas visas vidurinėms mokykloms nustatytas kursas su lotynų kalba ir lituanistika.

Už mokslą ir bendrabutį atlyginimas tik 400 dol. metams. Neturtingi gabūs mokiniai gali būti dalinai arba visiškai nuo mokesčio už mokslą atleidžiami.

Pirmenybė teikiama norintiems stoti į lietuvių pranciškonų vienuoliją jaunuoliams. Vėliau jie vienuolijos lėšomis bus mokomi ir ruošiami misijonieriais kad tarnautų lietuviams išeiviams ir išlaisvintai Lietuvai.

Visi lietuviai tėvai, kurie sielojasi savo vaikų auklėjimu krikščioniškoje ir lietuviškoje dvasioje, prašomi atkreipti dėmesį į šią gimnaziją. Įstojimo reikalais prašoma rašyti rektoriui šiuo adresu:

Tėv. Viktoras Gidžiūnas, O.F.M.
Franciscan Monastery
Kennebunkport, Maine

KLEMENSAS POPELIUČKA

1892. VI. 16 — 1948. X. 25. 10 metų mirties sukakties proga

VLADAS MINGĖLA

Būtinąją karo tarnybą atlikdamas, dar 1927 m., pažinau Klemensą Popeliučką, tuomet pulkininką leitenantą. Iš Šiaulių srities buvau paskirtas į technikos pulką, o po apmokymo telegrafo-telefono kuopoje buvau prikomandiruotas prie Karo technikos inspekcijos raštininko pareigoms eiti. Taigi, nuo liepos 14 d., tų pat metų, dažnai matydavau plk. leitenantą K. Popeliučką, kuris buvo karo tcehnikos inspektorius. Vėliau ši, karo technikos dalims vadovaujančioji, įstaiga buvo pavadinta — Karo technikos valdyba, ir K. Popeliučka ėjo karo technikos viršininko pareigas. 1928 m. jis buvo pakeltas į pulkininko laipsnį. O vėliau (apie 1934 m.) K. Popeliučka buvo pakeltas į brigados generolo laipsnį.

Kadangi man teko dirbti pradedant 1927 m. Karo technikos bibliotekoje, kurios vedėju ir mano mokytoju buvo kapitonas Jonas Melys, tad teko, dažniausiai bibliotekoje, beveik kasdieną gen. K. Popeliučką matyti: jis vis jieškojo jam rūpimos literatūros, — tad bibliotekoje buvo nuolatinis svečias. Jis buvo gilaus intelekto, kupinas rimties, be galo teisingas žmogus. Tuščios didybės jame, tikiu, niekas negalėjo pastebėti. Ir karininkai ir kareiviai jį, tik paviršutiniškai pažindami, nepaprastai gerbė. Ypačiai karininkai jo teisingumą iškeldavo. Jis nebuvo vien įstatymų raidės vykdymo pareigūnas. Jis mylėjo žmogų-lietuvį. Nelaimėn įpuolusį karį jis neskandindavo nors jis ir būtų kuo nusikaltęs tai "įstatymų raidei". Jo humaniškumas plačiai buvo žinomas. Bet dėlto jo autoritetas tik kilo.

Ir taip laiko švytuoklei uoliai skubant į ateitį, nepajutome kaip laikas mus priartino prie 1940 m., kada mūsų tėvynę raudonųjų ordos užtvindė ir užgesino nepriklausomos Lietuvos žiburį. 1940 m. birželio 27 d. gen. K. Popeliučka okupantų atleidžiamas iš eitųjų Karo technikos valdybos viršininko pareigų. Tik po ilgo laiko, pagaliau, jis gavo gimnazijos mokytojo vietą. Viena nelaimė po kitos sekė Popeliučkų šeimą. Tik baigęs gimnaziją, labai gabus ir gerai išauklėtas Popeliučkų vienintėlis šešiolikmetis sūnus Tadas staiga susirgo meningitu. Kadangi rusai iš Lietuvos buvo išgabenę visus vertingesnius vaistus, taip ir nepavyko išgelbėti sūnaus. Tai buvo sunkiai pakeliamas smūgis tėvams.

Iš viso gen. K. Popeliučka buvo žinomas savo pasišventimu tėvynės labui. Jis buvo uolus ir pareigingas. Tolerancija ir augštas dorovingumas, prisirišimas prie šeimos, alkoholio atsisakymas, jį skyrė iš daugelio jo rango kariškių tarpo. Jis žinojo, jog gerais pavyzdžiais jis gali daugiau atsiekti nei gražiausiais žodžiais. Užtat jis, nevaidindamas, visad buvo santūrus, kiekvieną žodį tardavo gerai apgalvojęs. Jis buvo gilios erudicijos asmenybė.

K. Popeliučka gimė 1892 m. birželio 16 d. Šiaulių apskrities Pašvitinio v., Būčiūnų kaime. Šiaulių gimnaziją baigė 1912 m. Po to išvyko į Ukrainos sostinę Kijevą, architektūros studijuoti. Kijevo politechnikos institutą baigti sutrukdė Pirmasis Pasaulinis karas. 1915 m. baigė Petrapilio karo inžinerijos mokyklą. Rusijos caro kariuomenėj, kare prieš vokiečius, pasižymėjo narsumu, sumanumu ruošiant įvairius — patvariosios ir lauko fortifikacinius įtvirtinimus. Buvo apdovanotas ordinais.

Bet štai kyla revoliucija. Tėvynė šaukia namo ir K. Popeliučka tėvynės meilės vedinas skuba savon tėvynėn. Netvarka ir badas, susisiekimo sutrikimas, tą kelią namo padaro ilgą ir sunkų. Bet jau 1919 m. pradžioje K. Popeliučka atsiduria Lietuvoje ir skubiai įstoja į besikuriančios Lietuvos kariuomenės savanorių eiles. Tuomet augštesnio laipsnio karininkų labai trūko, o ypač karo inžinierių. Vadovaujant besikuriantiems Lietuvos kariuomenės inžinerijos daliniams, jo karo inžinerijos srities išsimokslinimas ir gilus patyrimas, Rusijos-Vokietijos kare, davė daug naudos ir mūsų inžinerijos daliniams.

Maj. K. Popeliučka dalyvavo kovose prieš bermontininkus ir iš Rusijos slenkančias bolševikų gaujas. Jis niekur ir niekad nesigyrė savo dideliais nuopelnais. Bet Lietuvos nepriklausomybės kovose K. Popeliučkos nuopelnai buvo žymūs ir iškeltini. Lietuvių tautai išsikovojus sau nepriklausomą gyvenimą, K. P. pasilieka taikos meto kariuomenėje. 1923 m. jis įstoja į Augštuosius karininkų kursus, kuriuos baigęs, vis labiau ir labiau kreipia dėmesį į specialistų kadrų paruošimą. Jis išvyksta į Prancūziją ir studijuoja Ecole Superieure d'Aeronautique et de Construction d'Automobiles. 1928 m. grįžta tėvynėn įsigijęs diplomuoto inžinieriaus diplomą ir vėl eina Karo tecsnikos viršininko pareigas.

Už ypatingus nuopelnus Lietuvai jis apdovanojamas D.L.K. Vytauto ir D.L.K. Gedimino II-rojo laipsnio ordinais.

Po Lietuvos tragedijos karts nuo karto teko velionį susitikti. 1943 m., kartą man grįžtant iš Kuršėnų į Kauną, traukiniui važiuojant iš Šiaulių-Radviliškio ir Kauno link, naktį, netikėtai kupėje užtikau gerbiamą generolą. Tuo laiku traukinio vagonai nebuvo apšviesti: teko važiuoti visą naktį be šviesos. Langai mūsų vagone daugumoj buvo užkalti lentomis — trūko stiklų. Aš tuoj pažinau iš balso K. Popeliučką. Pasisakiau kas aš esu. Jis draugiškai įsitraukė į pokalbį. Lyg ir vengdamas, giliai susimąstęs, jis prisiminė tragiškąją dabartį, sakydamas:

— Sunku, girdžite, labai sunku išgyventi šį metą. O man teko trumpu laiku išgyventi net dvi be galo skaudžias tragedijas...

Ir vėl jis nutilo. Tylėjau ir aš. Jis mąstė giliai... Jaučiau, jog jame verda, ir jį tiesiog smaugia, skausmas.

— Dvi tragedijos — todėl... viena bendra tragedija visai lietuvių tautai, — ir Tamstai ir man ir visiems lietuviams, — tai nepriklausomos Lietuvos — šviesaus gyvenimo žlugimas; kita — tai mano vienintėlio sūnaus mirtis. Žinai, Tamsta, aš pats dar nesu tikras ar man pavyks šias dvi tragedijas išgyventi...

Jis nutilo. Traukinys riedėjo vis pirmyn nuolatos mušdamas bėgių ir plieno ratų broliavimosi taktą: — tra-ta-ta-trach, tra-ta-ta-trach. Ir taip be galo. O mes kalbėjome, kartais snaudėme ir tylėjome. Stotelės tą naktį mus sutikdavo ir išlydėdavo tolimesnėn kelionėn į Kauną.

Antrukart raudonosioms bolševikų ordoms artėjant prie Lietuvos ribų, gen. K. Popeliučka su savo žmona, Vanda Bohdanavičiūte-Popeliučkiene, pasitraukė Vokietijon. Tai buvo 1944 m. liepos mėnesį. Jiem prasidėjo sunkūs ir nepabaigiami vargai. Neįprastas

Kaina

SKAITYTOJŲ SKELBIMAI

Vienos skiltie skelbimas iš 5 eilučių ar mažiau: vienkartinis — 1 dol., penkis kartus — 3 dol., dešimtį kartų — 5 dol. 10 eilučių ar mažiau (bet daugiau kaip 5) dvigubai ir t. t.

1. Kas turi paskolinti ar parduoti Lietuvos karinius žemėlapius 100.000 ir 25.000 mastelio, rašykite KARIUI.

2. Jieškomas paskolinti ar pirkti Homero Iliados lietuviškas vertimas, išleistas Nepriklausomoj Lietuvoj. Rašykite KARIUI.

3. Lietuvoje leisto Pašto Pasaulio 1936 m. numeriai prašomi paskolinti per KARĮ.

tremtinio gyvenimas ir duona kasdieninė sunkiai gulė ant generolo pečių. Tremtinio lazda kaukšėdama, lyg su pajuoka, lydėjo juos abu į tamsią ateities nežinią. Jam teko dirbti Gruenbergo (Silezijoje) radijo fabrike ir kitur.

Pagaliau gen. K. Popeliučka atsiduria Augsburge tremtinių stovykloje. Jis, jau po karo, išrenkamas Lietuvių tremtinių b-nės Augsburgo apylinkės pirmininku. Darbavosi ten pat stovyklos komitete ir kitur, jei jautė, kad jo pagalba reikalinga.

1946 m. rugsėjo mėn. besiruošdamas į aukso šalį važiuoti, apsilankiau Augsburge. Sužinojau, kur gyveni gen. K. Popeliučka ir nuvykau. Abiejų Popeliučkų draugiškai šiltai sutiktas, kiek ilgiau užtrukau. Praleidome kelias malonias valandas. Atsisveikinau, bet nežinojau, kad daugiau šio mielo lietuvio nebematysiu...

Netikėtai sužinojau, kad 1948 m. spalio 25 d. K. Popeliučka mirė Vokietijoje vos 56 metų sulaukęs. Jis niekad neabejojo, jog Lietuva kelsis vėl laisva ir nepriklausoma valstybė.

RASIŲ MAIŠYMAS

Little Rock gyventojai priešinasi juodųjų įmaišymui į baltųjų tarpą. Taip pat Arkanzaso valstybės žmonės tam yra priešingi, ką jie įrodė balsavimais.

Visos pietinės valstybės yra priešingos priverstinam rasių maišymui. Jei J. A. Valstybių kongresui tektų balsuoti už integracijos įstatymą, nėra abejonės, jog toks įstatymas kongreso būtų atmestas. Tačiau Vyriausiasis Teismas, atrodo, to nesupranta. O Apeliacinis Teismas, versdamas iki paskutinės raidės vykdyti Vyriausiojo Teismo ideologų visai svetimus šio krašto žmonėms įsakymus, atrodo, šaukiasi paskutinio galimo žingsnio: parašiutininkų veiksmų. Taip rašo National Review rugpjūčio 30 d. 1958 m. (Prieš pusmetį parašiutininkai sutvarkė Prancūzijos "demokratiją". Red.).

Amerikietės, žinoma, nori, kad kai tik karas baigiasi, vyrai grįžtų namo kaip galima greičiau. Tačiau 1945 m. ne Amerikos moterys paleido šūkį: Gražinkite vyrus namo!, bet komunistų vadovaujamos unijos, komunistiška spauda ir prokomunistiški žurnalistai.

Komunistai žinojo ko jie nori. Jie norėjo, kad puiki, nugalinti Amerikos armija pasitrauktų ir Europos ir kad jie galėtų visą rytų Europa paversti sovietų arsenalu.

Aš kaltinu politinius ir karinius vadus, kurie nemokėjo atskirti patriočių Amerikos moterų balso nuo komunistų pakalikų balso, kurie kalbėjo lyg amerikietės, o iš tiesų - už penktąją koloną.

Senatorius William E. Jenner

Kongreso narys T.P. Sheehan (R. Ill.) pareiškė Chicago Tribune puslapiuose 1958 m. gegužės 15 d.: Nikita Chruščiovas, Vladislovas Gomulka, Janos Kadar ir kiti panašūs, iš tiesų tėra tik **slaptos ir nematomos komunizmo saugumo sistemos** iškabos. Valymas komunistinėje valstybėje nieko nereiškia. Jei net ir ištisa vadovaujančių komunistų grupė yra pašalinama tai tikroji galia vistiek pasilieka tose pačiose specialios valdančios grupės rankose, kuri yra tikroji, nematomoji valdžia kontroliuojanti komunizmo pavergtas tautas, Rusiją ir jos satelitus.

New Yorko meras Wagneris nesenai paskyrė rev. dr. Gardner C. Taylor miesto švietimo tarybos (City Board or Education) nariu. 1957 m. balandžio mėn. dr. Taylor atlaikė gedulingas pamaldas už komunistų partijos tautinio komiteto narį. Pamaldos vyko baptistų The Concord bažnyčioje, Brooklyne. Taylor aprašė mirusįjį komunistą, Edward E. Strong, kaip "žmogų, kuris svajojo ir dirbo naujam pasauliui sukurti, kurio kiekvienas geras žmogus trokšta." Pamaldose giedojo negras prokomunistas Paul Robesonas. Karstą nešė penki komunistų partijos nariai.

Venezueloje Demokratinės akcijos partija paskelbė savo kandidatu į valstybės prezidentus Romulo Betancourt, buvusį prezidentą, buvusį komunistą ir užkietėjusį marksistą. Jis buvo ir išrinktas.

Amerikos prestižas pakilo artimuose rytuose kai kiniečiai nacionalistai sėkmingai panaudojo naują amerikiečių priešlėktuvinę raketą Sidewinder.

Gen. lt. Arthur G. Trudeau, kariuomenės Tyrimų skyriaus viršininkas, pareiškė, kad "Sovietų technologijos pažanga, kokia ji yra šiandieną, yra pasiekta daugiausia sovietų šnipinėjimo ir išdavimo dėka, bet ne jų mokslinio aparato darbo dėka.

Vyriausio Teismo teisėjus laikyti augščiausiais sprendėjais visuose konstituciniuose klausimuose yra labai pavojinga. (Tomas Jeffersonas 1820 m.)

Kai vyriausybė pinigų atžvilgiu priklauso bankininkų, tada bankininkai, bet ne vyriausybė valdo būklę. Pinigai neturi tėvynės, finansininkai yra be patriotizmo ir padorumo, jų vienintėlis tikslas yra pelnas.

Napoleonas.

A.L.

AUKOJO KARIUI:

Po $5.00

Venclauskas Kazys, Ill.

Po $4.00

Klimas Antanas, Canada
Šeštokas Antanas, Ill.

Po $3.00

Bikulčius Alfonsas, Australia
Tumas Adomas, Mass.

Po $2.00

Adomaitis P., Ill.
Andrikonis Juozas, Conn.
Bobelis Balys, N. Y.
Daniliauskas Juozas, Conn.
Kenstavičius A., Canada
Maksvytis M., Ill.
Malinauskas Stasys, Mich.
Šaudzis Vincas, Pa.
Šileika Stasys, N. R.

Po $1.00

Barvydas Stasys, Mich.
Galickas J., Ill.
Heritz K., Ill.
Lesčinskas Justas, Mass.
Linkus Pranas, Ill.
Litvinas P., Ill.
Markonis Vladas, Canada
Mizeikis Kazys, Canada
Simonaitis B., Ill.
Usas Bronius, Ill.
Žemaitis J., Ill.

ATSKIRO NR. KAINA — 60c.

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

65-39 A Grand Ave., Maspeth 78, N. Y.
Tel. TWining 4-7327

★

Gerai atliekami taisymo darbai ir parduodami nauji laikrodžiai

KARIO LEIDINIAI

gaunami pas KARIO platintojus:

H. Sienkievičiaus KRYŽIUOČIAI,
istorinis romanas
I tomas
$3.50
II tomas
$3.50
III tomas
$3.50

KARIO skaitytojai, užsisakydami tiesiai iš KARIO, visus tris tomus gauna tik už $8.00.

Laisvoji Lietuva

Prenumerata:

Metams	— —	$4.50
Pusei metų	— —	$2.50
Atsk. Nr.	—	10 centų

Adresas:
911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL.

Phone: PRospect 8-5374

BALYS RADIO & TELEVISION

SALES - SERVICE

Electrical Appliances - Gifts - Records
Cards - Films

2646 West 71st St., Chicago 29, Ill.

DIRVA

★★★ THE FIELD

Dukart savaitinis, leidžiamas Vilties D-jos. Išeina Clevelande pirmad. ir ketvirtadieniais. Redaktorius: Balys Gaidžiūnas.

PRENUMERATA: metams $8.00. Atsk. Nr. kaina 10¢.

Adresas:
1272 E. 71st St., Cleveland 3, Ohio

DARBININKAS

VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS!

Išeina du kartu per savaitę

Kaina **metams**	$6.00
Brooklyne	6.50
Užsienyje	6.50

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60c. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
L. BILERIS, c/o KARYS,
916 Willoughby Ave.,
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

•

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.